

Cena 40 Kč

čtenář

MĚSÍČNÍK PRO KNIHOVNY

100 let od vydání prvního knihovního zákona v Československu

4

2019

ročník 71

DRESS CODE V KNIHOVNÁCH

Zkušenosti z Městské knihovny Louny

Praxe v zahraničí

Knihovnické uniformy?

- Projekt *Zvol si info* pro kritické hodnocení obsahu internetu
- Rozhovor s M. Christoffersenem o půjčování e-knih v Dánsku
- Knihovníci a ex libris
- Holocaust a děti – výstava v SVK v Kladně

PRVNÍ KNIHOVNÍ ZÁKON – 100 LET

Ústecký kraj

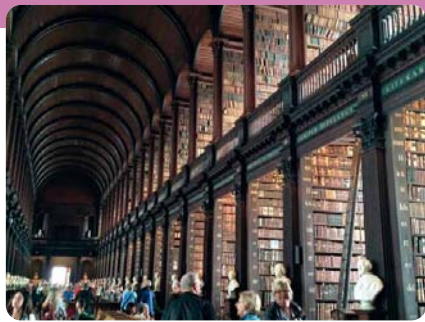
- dopad zákona na obce kraje
- veřejné knihovny v Ústí nad Labem
- Špindlerova knihovna v Roudnici nad Labem

↑ Vstupní prostory před budovou Národní knihovny Irska

Foto: Jan Kamenický

Irsko – Dublin s. 136–138
 ← Dlouhý sál historické Staré knihovny univerzity Trinity College

Foto: Klára Rösslerová

↘ Dětské oddělení knihovny dlr Lexicon v Dún Laoghaire

Foto: Klára Rösslerová

Cesta naděje s. 139–140
 ↓ Beseda s akademickou malířkou Helgou Hoškou-Weissovou, která přežila hrůzy koncentračních táborů, moderná Ivonou Kasalickou

Foto: archiv SVK Kladno

Knihovníci a ex libris s. 135
 Ex libris Bohumíra Lífky (1900–1987), jehož autorem je Alois Moravec (1899–1989) →

Obr.: ze sbírky JVK v Českých Budějovicích

Ke Krušným horám a možná ještě dál s. 156–158
 Městská knihovna Varnsdorf sídlí v budově bývalé průmyslovky, jež byla před deseti lety přebudována na kulturní prostory města ↓

Foto: J. W. Procházka a K. Smolíková

↓ Originální design Městské knihovny Děčín, jejíž budova byla dostavěna v roce 2012

Téma – Dress code v knihovnách

- 123 Šaty dělají i z knihovníků opravdové profíky | Dagmar Kučerová
 - 124 Dress code v knihovnách ve Velké Británii | Sylva Šimsová
 - 126 Zahraníční praxe s dress codem v knihovnách | Klára Rösslerová
 - 129 Knihovnické uniformy? | Martina Košanová
 - 130 Statistika čtení, získávání a využívání e-knih a audioknih v roce 2018 (2. část) | Vít Richter
 - 133 Ze zahraničí Šťastný konec | Zuzana Hájková
 - 135 Knihovníci a ex libris Knihovníci a ex libris (1. část) | Květa Cempírková
 - 136 Stáže v zahraničí Irsko – Dublin | Jan Kamenický
 - 139 Události Cesta naděje (od terezínského ghetta k Izraeli: výstava dětských kreseb) | Pavla Vlková
- Inspirace**
- 141 Nejen o dobrovolnictví očima dobrovolnice | Tereza Garamszegi
 - 142 Lekce mediální gramotnosti | Tereza Garamszegi
 - 143 Využití nových technologií Zvol si info aneb Mozkem proti fake news | Kateřina Křivánková
- První knihovní zákon – 100 let**
- 146 Dopad knihovního zákona z roku 1919 na obce Ústeckého kraje | Aleš Brožek
 - 149 Veřejné knihovny v Ústí nad Labem za první republiky | Aleš Brožek
 - 152 Špindlerova knihovna za první republiky | Aleš Brožek
 - 153 Recenze Síla literatury | Milan Valden
 - 154 Kronika Zemřel PhDr. Zdeněk Šimeček, CSc. (28. 2. 1929–4. 2. 2019) | Pavel Pešta
 - 155 Psalo se jinde | Renáta Salátová
- Knihovnický cestopis aneb Walkerovi na cestách po knihovnách (4. část)**
- 156 Ke Krušným horám a možná ještě dál | Jiří W. Procházka a Klára Smolíková
 - 159 Ze světa | Roman Giebisch
 - 160 Literární výročí Květen | Milan Valden

ELEKTRONICKÁ VERZE A ARCHIV ČTENÁŘE — <http://ctenar.svkk1.cz>

CONTENTS

- Topic – Dress code at libraries**
- 123 Clothes make librarians true pros | Dagmar Kučerová
- 124 Dress code at libraries in Great Britain | Sylva Šimsová
- 126 Library dress code practice abroad | Klára Rösslerová
- 129 Uniforms at libraries? | Martina Košanová
- 130 Statistics Reading, acquisition and usage of e-books and audiobooks in 2018 /2 | Vít Richter
- 133 From abroad Happy ending | Zuzana Hájková
- 135 Librarians and ex libris Librarians and ex libris /1 | Květa Cempírková
- 136 Educational trips abroad Ireland – Dublin | Jan Kamenický
- Events**
- 139 On the Road to Hope (from the Terezín ghetto to Israel: an exhibition of children's drawings) | Pavla Vlková
- Inspiration**
- 141 Volunteering and more through a volunteer's eyes | Tereza Garamszegi
- 142 Lessons of medial literacy | Tereza Garamszegi
- Using new technologies**
- 143 Choose your info, or using the Brain against fake news | Kateřina Křivánková
- First Libraries Act – Centenary**
- 146 The impact of the 1919 Libraries Act on Ústí region municipalities | Aleš Brožek
- 149 Public libraries in times of the first republic in Ústí nad Labem | Aleš Brožek
- 152 Špindler's Library during the First Republic | Aleš Brožek
- 153 Review The power of literature | Milan Valden
- 154 Chronicle PhDr. Zdeněk Šimeček, CSc. has died (28. 2. 1929–4. 2. 2019) | Pavel Pešta
- 155 Written elsewhere | Renáta Salátová
- Libraries travelogue: Walkers' travels around libraries (Part 4)**
- 156 To Krušné hory and perhaps beyond | Jiří W. Procházka and Klára Smolíková
- 159 From the World | Roman Giebisch
- 160 Literary anniversaries May | Milan Valden

INHALT

- Thema – Dress Code in Bibliotheken**
- 123 Kleider machen auch aus Bibliothekaren die Profis | Dagmar Kučerová
- 124 Dress Code in Bibliotheken in Großbritannien | Sylva Šimsová
- 126 Ausländische Praxis mit Dress Code in Bibliotheken | Klára Rösslerová
- 129 Bibliothekarische Uniformen? | Martina Košanová
- 130 Statistiken Wie man E-Bücher und Audiobücher im Jahr 2018 las, gewann und nutzte aus /2 | Vít Richter
- 133 Aus dem Ausland Ein glückliches Ende | Zuzana Hájková
- 135 Bibliothekare und Exlibris Bibliothekare und Exlibris /1 | Květa Cempírková
- 136 Studienaufenthalt im Ausland Ireland – Dublin | Jan Kamenický
- 139 Ereignisse Auf dem Weg der Hoffnung (aus dem Terezin Ghetto nach Israel: eine Ausstellung mit Kinderzeichnungen) | Pavla Vlková
- Inspiration**
- 141 Nicht nur über Freiwilligendienst aus der Sicht eines Freiwilligen | Tereza Garamszegi
- 142 Lektionen der medialen Schreib- und Lesefähigkeit | Tereza Garamszegi
- 143 Nutzung der neuen Technologien Wähle Informationen oder mit dem Hirn gegen Fake News | Kateřina Křivánková
- Das erste Buchgesetz – 100 Jahre**
- 146 Die Auswirkung des Gesetzes aus Jahr 1919 an Dörfer in der Ústecký Region | Aleš Brožek
- 149 Öffentliche Bibliotheken in Ústí nad Labem in der Zeit der ersten Republik | Aleš Brožek
- 152 Die Špindlers Bibliothek in der ersten Republik | Aleš Brožek
- 153 Rezension Literaturkraft | Milan Valden
- 154 Chronicle PhDr. Zdeněk Šimeček, CSc. starb (28. 2. 1929–4. 2. 2019) | Pavel Pešta
- 155 Es wurde woanders geschrieben | Renáta Salátová
- Ein bibliothekarischer Reisebericht oder Walkers auf Reisen um Bibliotheken (4. Teil)**
- 156 Nach Erzgebirge und vielleicht auch noch weiter | Jiří W. Procházka und Klára Smolíková
- 159 Aus der Welt | Roman Giebisch
- 160 Literarische Jahrestage Mai | Milan Valden

Slyšet trávu růst

Vážené čtenářky, vážení čtenáři, životními zkušenostmi zocelen (nebo poznamenan?) slyším často trávu růst dřívě, než začnou její semínka vůbec klíčit. A přitom si uvědomuji, že se mnohé mění a vývoj nelze zastavit, teritoriální vymezení je dnes tou nejmenší překážkou. Svědectví o tom podává i nejnovější číslo našeho, vlastně vašeho časopisu. Jaký postoj převládá v případě dress codu v knihovnách? Loajalita s institucí, nebo negativní postoj, který ho vnímá jako potlačování vlastní identity? Nebo nakonec roli lidí přeberou technologie 4D a roboti či jiný způsob umělé inteligence? A nebude co řešit!

V Dánsku zase v digitálním světě knihovny vybojovaly důležité vítězství. Přes kritiky s tendenční interpretací faktů ze strany domácích vydavatelů e-knih, paradoxní kritiky kolegů ze zahraničních knihoven, které zase děsila přílišná vstřícnost k těmto vydavatelům, převládl postoj, že činnost knihoven a výpůjčky e-knih nekanibalizují celý knižní trh, ale právě naopak, že přivádějí nakladatelům nové čtenáře, a to i k titulům, o kterých neměli zdání a ani o nich zprvu neuvažovali. Že by v zemi na Jutském poloostrově už Jan Tleskač poradil dřívě než u nás?

Korektnosti a naprosté hodnověrnosti informací na internetu a sociálních sítích dnes už věří jen naprostí snílci nebo naivní občané. Ačkoli se o tom stále píše, hoaxů a fake news nekontrolovaně přibývá, manipulace a dezinformace tímto prostorem sviští, ne-li mnohdy přímo vládnou. Na pomoc, jak do tohoto zrádného marasmu nezapadnout, vznikl projekt *Zvol si info*. I o něm si v tomto čísle přečtete.

Politice „všechno všem, nejlépe zdarma“ už zřejmě u nás brzy odzvoní. Jak potom nejlépe interpretovat velmi častá varování a upozorňování na nutnost šetření a redukci nadbytečných pracovních míst v dohledné době? Každý, kdo pracuje nějaký čas v oblasti kultury, vždy zpozorní! Sem, byť jsou zde objemy peněz ve srovnání s jinými oblastmi spíše malé, se s oblibou vždy teatrálně sahá nejdříve s řadou neotřesitelných zjištění, že co mohou dělat čtyři, zvládnou klidně tři, proč něco dělat třicet minut, když na to stačí klidně patnáct, proč něco rozvíjet, když je levnější nic nerozvíjet, raději nevydávat než vydávat, nepořádat či pořádat spíše zadarmo, proč platit malý honorář, když poloviční je také pěkný. Doufám, že už se mi zhoršil sluch...

JAROSLAV CÍSAŘ

Vydává:

Středočeská vědecká knihovna v Kladně,
příspěvková organizace Středočeského kraje,
ul. Generála Klapálka 1641, 272 01 Kladno

Evid. č. časopisu MK ČR E 485
ISSN 0011-2321 (Print) ISSN 1805-4064 (Online)
Šéfredaktor: PhDr. Jaroslav Císař
Redaktorka: PhDr. Pavla Vlková
Grafická úprava a sazba: Kateřina Bobková

Sídlo redakce (příjem inzerce a objednávky na předplatné):

Středočeská vědecká knihovna v Kladně,
příspěvková organizace, Gen. Klapálka 1641,
272 01 Kladno
tel.: 312 813 154
e-mail: ctenar@svkkl.cz (Jaroslav Císař)
e-mail: ctenar.vlkova@svkkl.cz (Pavla Vlková)

Redakční rada: Mgr. Ivona Kasalická (předsedkyně),
Mgr. Svatomíra Fojtová, Mgr. Zlata Houšková,
Mgr. Martina Košanová, Miloslav Linc,
Mgr. Petra Miturová, PhDr. Vít Richter,
PhDr. Klára Rösslerová, Ph.D., PhDr. Renáta Salátová

Tisk: Calamarus, s. r. o., Pod Táborem 54/10,
199 00 Praha 9

Distribuce:

Rozesílání časopisu zajišťuje
SEND Předplatné spol. s r. o., Ve Žlíbkou 1800/77,
hala A3, 193 00 Praha 9 - Horní Počernice,
tel.: 602 514 779, e-mail: martina@send.cz
Rozšiřují též společnosti holdingu PNS a. s. –
drobný prodej; MONITOR CZ, s. r. o.;
SUWECO CZ s. r. o.
Podávání novinových zásilek povoleno
Ředitelstvím poštovní přepravy Praha čj. 1371/1994
ze dne 20. 6. 1994.
Podávání novinových zásilek bylo povoleno
Českou poštou s. p. OZSeč Ústí nad Labem
dne 21. 1. 1998. j. zn. P-327/98.
Cena jednoho čísla 40 Kč, roční předplatné 460 Kč
(dvojčíslu 60 Kč).

Předplatné pro Slovensko: Heršlová Dana,
L. K. Permanent spol. s r. o., pošt. schránka 4,
834 14 Bratislava 34, tel.: 00421-02 49 111 203,
fax: 00421-02 49 111 209,
e-mail: herslova@lkpermanent.sk
Cena jednoho čísla 2 €, roční předplatné 22,67 €
(dvojčíslu 2,67 €)

Časopis vychází s podporou dotace z programu MK ČR
Knihovna 21. století. Vydavatel si vyhrazuje právo
zveřejnit publikované materiály i na internetu.

Číslo odevzdáno k tisku 8. 4. 2019.

Číslo vyšlo 15. 4. 2019.

Nevyžádané rukopisy se nevracejí.

Šaty dělají i z knihovníků opravdové profíky

Jiří Stanislav Guth-Jarkovský by měl být součástí povinné četby zaměstnanců kulturních zařízení, knihoven zvláště. Stará pravda, že šaty dělají člověka, platí v každé době. U zaměstnanců knihoven se předpokládá, že mají společenské chování, způsoby oblékání a komunikace přirozeně zvládnuté, ovšem pro jistotu (a případné domáhání se této skutečnosti) je dobré pojednat o dress code, etiketě obecně a etice v rámci pracovního řádu, a případné nedodržování tak považovat za porušení vnitřních předpisů.

Z PRAVIDEL VNITŘNÍHO ŘÁDU

Zaměstnanci lounské knihovny mají rámcově předepsáno, jak má vypadat jejich garderoba (výňatek z vnitřního řádu):

Všichni zaměstnanci jsou povinni vykonávat práci v řádném oděvu, kterým reprezentují instituci. Pokud je zaměstnanec přidělen speciální pracovní oděv nebo získá příspěvek na speciální pracovní oděv, je povinen ho v určených případech používat.

Zaměstnankyně-ženy jsou povinny mít při výkonu práce řádný oděv (oděv zakrývající trup a sukně přiměřené délky, nejméně však do poloviny stehů) a bezpečnou obuv, nebo pracovní oděv a obuv. Zaměstnanci-muži jsou povinni vykonávat práci v řádném oděvu a obuvi, zejména jsou povinni nosit ponožky, dlouhé kalhoty a bezpečnou obuv, nebo pracovní oděv a obuv.

Zaměstnankyně restauračních provozů jsou povinny při výkonu práce nosit jednoduché černé šaty, černé kalhoty či černou sukni a jednobarevnou košili nebo triko. Jsou povinny používat zástěru a pracovní obuv. Zaměstnanci restauračních provozů jsou povinni při výkonu práce nosit černé kalhoty, bílou košili či polokošili a černého motýlka. Jsou povinni používat zástěru a pracovní obuv. Pokud není ředitelkou organizace určeno jinak.

PŘÍZPŮSOBENÍ SE SITUACI

Zaměstnanci se rovněž musí přizpůsobit situaci, která podle obecné etikety vyžaduje speciální oděv. Pokud se účastní (pracovní či jako reprezentanti knihovny) stylově zaměřené akce, mají za povinnost obléknout k tomu určený oděv (pro ilustraci viz foto). Zaměstnavatel většinou na své náklady oděv zajistí.

Pokud se zaměstnanci účastní aktivit v rámci experimentálních služeb, např. v půjčovnách v knihovnickém stanu či na koupališti (plážová knihovna), oblékají trička s logem knihovny.

Vedle řádného oděvu musí zaměstnanci nosit visačku se svým jménem a označením instituce, příp. provozu, ta je opět jednotná. Pokud ji zaměstnanec nemá, vystavuje se riziku, že při

Ředitelka knihovny při otevření provozu Park Louny Foto: Radek Kučera

namátkové kontrole bude sankcionován a nebude mu čas strávený v zaměstnání započítán do pracovní doby.

Zaměstnanci musí reprezentovat instituci také například při telefonické komunikaci. Nehlásí se tedy způsobem: *Knihovnaaaaaááá!*, ale: *Dobrý den, Městská knihovna Louny, oddělení..., u telefonu...* Je zvláštní, že zrovna telefonování dělá zaměstnancům velké potíže a dlouho se učí správné konverzaci.

Součástí etikety je také zdravení klientů-návštěvníků a čtenářů knihovny. Každý, kdo do budovy vejde, je naším zákazníkem, naším pánem, tzn. pozdravit musíme my – zaměstnanci. Samozřejmě i děti zdravíme první my; bohužel, často bez odezvy...

Součástí předpisů je i etický kodex, který byl přijat 5. valnou hromadou SKIP v roce 2004; je veden jako zvláštní příloha pracovního řádu.

ZÁVĚREM

Je dlužno říci, že mnohé předpisy jsou těžko vymahatelné. Ovšem zaměstnavatel by neměl rezignovat. Zaměstnanci, kteří jsou hrdí na svoji firmu, dodržují předpisy automaticky a příslušnost vyjádřená například oblékáním knihovnického trička jim nedělá žádný problém. Pokud chce být knihovna královnou, nikoli šmudlou, pak je potřeba etiketu brát vážně a motivovat nejen zaměstnance, ale i veřejnost (např. před reprezentačním plesem vydáváme seriálek o plesové etiketě).

DAGMAR KUČEROVÁ | kucerova@mkl.cz

Téma

Dress code v knihovnách

Dress code v knihovnách ve Velké Británii

Na začátku 50. let jsem dostala své první knihovnické místo jako „library assistant“ v Islington Public Library. Očekávalo se, že se budu oblékat do čistě vypraného zeleného pracovního pláště. Výhoda pláště byla v tom, že chránil šaty v zaprášeném prostředí, nevýhodou byla nepříjemná drsná bavlněná látka a dlouhé rukávy. Plášť tak značil mé místo v knihovnické hierarchii. Pro knihovníky na vyšších místech nebyl plášť povinný. Pro mladé dívky jako já měl plášť další výhodu, že je trochu chránil před zvědavými pohledy pánských čtenářů.

Systém povinných pracovních pláštů se ale už tehdy nepoužíval ve všech knihovnách a do několika let zmizel úplně. Ve většině veřejných knihoven nebyly tehdy žádné psané předpisy o dress codu, knihovnice se oblékaly „normálně“ a vyhýbaly se „sportovnímu“ nebo „večernímu“ stylu. Co se týče obuvi, vysoké podpatky nepřipadaly v úvahu, protože knihovnice byly celý den na nohou.

O tématu oblékání knihovnic pojednává na internetu část doktorské práce Evelyn Kerslakové nazvaná *A history of women workers in English libraries 1871–1974* (<https://dspace.lboro.ac.uk/dspace-jspui/bitstream/2134/7189/2/DX210274.pdf>).

Pravidla dress codu byla zavedena přibližně na začátku 20. století, ale nebyla všude stejná. Jejich účelem v knihovnách je udržovat úroveň knihovnické profese a zajistit bezpečnost zaměstnanců i uživatelů knihovny. Protože je dnes britská společnost multikulturní, očekává se, že pravidla dress codu budou respektovat náboženské rozdíly v oděvu, pokud by nevytvářely problémy s bezpečností při práci. Pochyby o používání pracovních pláštů se dříve týkaly mimo

jiné sociálního postavení knihovníků. Pracovní pláště je spojovaly s nižší pracovní třídou... Podle výzkumu Association of Assistant Librarians (AAL) v roce 1931 byly pracovní pláště povinné přibližně v pětině knihoven.

Změny společenských zvyklostí a módy postupně ovlivnily nepsaná pravidla oblékání. A tak v 70. letech minulého století bylo konečně dovoleno i knihovnicím, aby nahradily sukni kalhotami. Pamatuji si na tehdejší diskusi k této problematice, kdy někteří kolegové (většinou muži) tvrdili, že tato změna se nutně nestane výhodou žen.

Dnes mají veřejně činné ženy možnost nosit kalhoty místo sukne a pokládá se to za elegantní. Se zájmem pozoruji tyto změny i v televizních zprávách. Některým političkám a moderátorkám kalhoty opravdu nesluší, jiné vypadají skvěle! Další dnešní změna detailu v očekávaném „normálním“ stylu oblékání žen se týká šperků, které dřív nebyly dovoleny. Každý den sleduji v televizních zprávách bižuterní náhrdelníky, bez kterých by dnes nespíš žádná žena nešla před kameru. V případě mužů, kteří podléhali mnohem méně předpisům o oblékání, je dnes hlavní změnou možnost nenosit kravatu. Někteří vypadají pěkně, jiní nepořádně. Také se v poslední době změnil postoj vůči špatně oholené mužské tváři. Myslím, že tato nedávná změna se ale součástí budoucího dress codu nestane, protože muži často dělají dojem, že ráno zaspali a neměli čas se oholit.

V poslední době také došlo k diskusi o zdravotních problémech spojených s nošením bot s vysokými podpatky, které jsou vyžadovány dress codem v byznysu. Diskuze se dostala až do parlamentu na základě petice, kterou podepsalo 152 000 lidí (www.parliament.uk/business/committees/committees-a-z/commons-select/petitions-committee/inquiries/parliament-2015/high-heels-workplace-dress-codes-inquiry-16-17/).

Tento problém se však knihovníků, resp. knihovnic netýkal, protože v knihovnách se vysoké podpatky tradičně nenosí.

V odborném tisku o knihovnické profesi ve Velké Británii se o dress codu píše málo. Pravidla v civil service nebo školství jsou mu asi nejbližší. Tyto předpisy zakazují mj. džíny, „žabky“, krátké sukne, politická hesla a odznaky, piercingy, neoholené vousy (www.bbc.co.uk/news/uk-politics-41254173).

Mám ovšem dojem, že knihovny dnes mají tolik existenčních problémů, že se pravidla dress codu nepokládají za tolik důležitá.

SYLVA ŠIMSOVÁ | simsova@simsova.demon.co.uk

Zavazuje nás
a vážíme si toho, že jste
našimi čtenáři!

Co pro vás připravujeme...

- **Sté výročí prvního knihovního zákona – Olomoucký kraj**
 - veřejné knihovnictví v Olomouci
 - o MĚK Litovel, knihovně v „hanáckých Benátkách“
 - z historie české a německé knihovny v Šumperku
- **Stáže v zahraničí: Nizozemsko, Norsko**
- **Knihovna Libri prohibiti**
- **Průzkum fyzického stavu knihovnických fondů**
- **Vydávání knih v roce 2018**
a další materiály.

Zahraniční praxe s dress codem v knihovnách

Jednou mně jeden cizinec položil otázku, která ho při cestách do České republiky pravidelně napadala – zda je to nějaký národní zvyk, že naši muži chodí do práce v kratasech a sandálech. Přišlo mu to nevhodné. Jeho otázka mě zarazila, i když všichni známe vtipy o Čechách v sandálech s ponožkami, a není to tak dávno, co si z našeho charakteristického módního prvku udělala legraci dokonce slovenská policie.¹ Cílem tohoto článku je zjistit, zda naše ponožková praxe je výsledkem chybějícího dress codu, nebo je to prostě v nás.

Praxe v zahraničních knihovnách se liší. Nepodařilo se mi dohledat žádnou konkrétní statistiku existence kodifikovaných pravidel oblékání v knihovnách, téma se však v zahraničních odborných časopisech nebo na knihovnických blozích občas řeší. Sama jsem se s dress codem setkala při stáži v knihovně na Londýnské univerzitě. Hned při nástupu jsem kromě instruktáže bezpečnosti práce dostala do ruky i dokument popisující, jak správně telefonovat (jak se představit, že je nutné zvednout telefon nejpozději do čtvrtého zazvonění, pokud udělala knihovna chybu, omluvit se a nikdy neříkat, že to není moje vina) a konečně dokument popisující vhodné formální oblečení do práce. Základní pravidla zněla: džíny jsou nepřijatelné, muži nosí košile a nikdo nenosí otevřené boty. Ráno pak bylo skutečně před vstupem do kanceláří knihovny možné potkat kolegy, jak se přezouvají z tenisek do pánských černých kožených bot. Dokonce ani pod stoly v kancelářích tak nebylo možné zahlédnout pohodlné bačkory nebo pantofle.

Jmenovka s grafickým znázorněním jazyků, které ovládá knihovník Helsinské univerzity

INTERNÍ SMĚRNICE – ANO I NE

Pokud je oblečení pro zaměstnance nějak kodifikováno, bývá to formou interní směrnice. Tyto směrnice obvykle obsahují kromě obecné formulace nutnosti chodit oblečený čistě a slušně i velmi konkrétní pokyny. Patří mezi ně zákaz nošení pantoflí a obecně otevřené obuvi, nošení oblečení s potisky a logy (samozřejmě vyjma loga knihovny nebo nápisů souvisejících s knihovnou), zákaz nošení oblečení potřhaného. Někdy je dokonce stanovena i délka sukní (minimálně po kolena) a velikost výstřihu² nebo čistota nehtů a upravenost vousů³. Obecně však lze říci, že za vhodný styl oblečení můžeme v knihovnách považovat tzv. *smart casual*, do češtiny přeloženo nejspíš jako nedbale elegantní, tedy kalhoty (klidně i tmavé a dobře padnoucí džíny) s košilí

¹ Bitva slovenských a českých policistů na Facebooku. *Aktualne.cz* [online]. 2. 8. 2018. Dostupné z WWW: <https://magazin.aktualne.cz/kuriozity/cesti-a-slovensti-policiste-se-hejtuji-na-facebooku-slovaci/r~5e3d2a54965b11e8b634ac1f6b220ee8/?redirected=1548671177>.

² Geneva Public Library. *Personnel Policy* [online]. 2018. Dostupné z www: https://www.genevapubliclibrary.net/uploads/4/9/7/8/49788875/personnel_policy.pdf.

³ Estherville Public Library. *Staff Dress Code* [online]. 7/11/2017. Dostupné z www: <https://www.estherville.lib.ia.us/library-information/policies/dress-code-policy>.

Jednotná šňůra na klíče a jmenovka v knihovně Londýnské univerzity – Royal Holloway

v knihovnách, kde pracují, dress code nemají, a přesto považují oblečení typu *smart casual* za samozřejmost.

JMENOVKY

Samostatnou kapitolou je naopak společné označení zaměstnanců. To, pokud se používá, mívá nejčastěji formu jednotných šňůrek na klíče nebo karty na krku, příp. jmenovek (viz foto nahoře), které nosí alespoň zaměstnanci v přímých službách. Zajímavým obohacením jmenovek mohou být např. vlaječky zemí, které odpovídají jazykům, které knihovník ovládá (např. viz foto na protější straně)⁴, což má smysl hlavně v univerzitních knihovnách a v zemích, kde se tradičně mluví více jazyky, nebo v městských knihovnách v oblastech s větším množstvím přistěhovalců. Méně obvyklým sjednocujícím prvkem pak mohou být třeba jednotné vesty (viz foto vpravo). Společné a viditelné označení knihovníků je komfortní pro uživatele knihoven, kteří poznají, na koho se obrátit. Každému se určitě někdy stalo, že se např. v supermarketu obrátil na nic netušícího zákazníka. Bývá to problém např. ve vysokoškolských knihovnách, kde vypomáhají studenti, tedy vrstevníci uživatelů.

Jednotné označení knihovníků bývá i mimo Českou republiku třaskavým tématem, protože může být vnímáno jako snaha o potlačování práva na vlastní individualitu každého zaměstnance, příp. knihovníci argumentují tím, že jsou nedostatečně ohodnoceni, a nyní si mají ještě kupovat konkrétní oblečení. To však vedoucí knihovníci vnímají spíše jako výmluvu. Označení alespoň křestním jménem je však v zahraničních knihovnách u knihovníků ve službách zcela běžným standardem.

⁴ Podle finské ústavy mají příslušníci švédskojazyčné finské menšiny (přibližně 5% obyvatelstva) právo mluvit se státními úředníky, tedy i univerzitními knihovnicemi, švédsky, takže i průměrný knihovník má obvykle na jmenovce hned tři různé vlaječky: finskou, švédskou a pochopitelně britskou.

a koženými botami pro muže a kalhoty nebo sukně s halenkou či šaty pro ženy. Pokud není dress code přímo kodifikovaný, dává se za vzor vedoucí pracovník, který by měl být pro zaměstnance příkladem.

Vhodný oděv by měl odpovídat také tomu, co se v daném prostředí obecně považuje za samozřejmost a není to tedy nutné vyžadovat formou nějaké směrnice. Viz příklad s cizincem, který bez ohledu na jakýkoliv dress code cítí, že v kratasech a sandálech se do práce nechodí. Průzkumem ve skupině pětadvaceti zahraničních kolegů (z Francie, Velké Británie, Švýcarska, Skandinávie, Nizozemska, Belgie a Itálie) jsem zjistila, že kromě čtyř z nich

Vesty, které nosí knihovníci v Městské knihovně č. 10 v Helsinkách

Slušné a formální oblečení knihovníků by mělo zvýšit jejich důvěryhodnost a profesionalitu, i když k zaručení těchto vlastností pochopitelně jen oblečení nestačí. Výše popsaná pravidla navíc splňuje i stereotypní filmová či mediální představa knihovnice, tedy starší paní s brýlemi, ve svetru na knoflíky, s drdolem a v tlustých punčochách.

Předsudkům o knihovnicích se věnuje dánská knihovnice prof. Charlotte Wien, která kromě přísné staropanensky vyhlížející knihovnice zmiňuje i opačný extrém, kterým je stereotyp přehnaně sexy knihovnice s velkým výstřihem a na vysokých podpatcích. Na svém posteru⁵, se kterým vyhrála v roce 2018 cenu na konferenci asociace evropských vědeckých knihoven LIBER, doporučuje zadat do internetového vyhledávače výraz „female librarian“⁶, zvolit obrázky a... no přesvědčte se sami. Jen si to zkuste a společně se zamysleme nad tím, jak chceme, aby nás uživatelé vnímali.

KLÁRA RÖSSLEROVÁ | Klara.Rosslerova@ff.cuni.cz

Foto: autorka

⁵ WIEN, Charlotte. *The Gaybrarian, the Gargoyle and their sexy counterparts: on librarian stereotypes* [online]. Jun 2018. Dostupné z: [http://findresearcher.sdu.dk/portal/en/publications/the-gaybrarian-the-gargoyle-and-their-sexy-counterparts\(159cd22a-644d-4d34-8f29-d30bf5c4f9bc\).html](http://findresearcher.sdu.dk/portal/en/publications/the-gaybrarian-the-gargoyle-and-their-sexy-counterparts(159cd22a-644d-4d34-8f29-d30bf5c4f9bc).html).

⁶ Český „knihovnice“. Ještě zajímavější výsledky však podává výraz „female librarian outfit“.

SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY:

- ANDERSON, A. Should a library have a dress code. *Library Journal* [online]. 1992, **117**(21), 98–99 [cit. 2019-01-28]. ISSN 03630277.
- ROGERS, Michael. Do Clothes Make the Librarian? *Library Journal* [online]. 2002, **127**(18), 54–55 [cit. 2019-01-28]. ISSN 03630277.
- Bitva slovenských a českých policistů na Facebooku. *Aktualne.cz* [online]. 2. 8. 2018. Dostupné z: <https://magazin.aktualne.cz/kuriozity/cesti-a-slovensti-policiste-se-hejtují-na-facebooku-slovaci-r~5e3d2a54965b11e8b634ac1f6b220ee8/?redirected=1548671177>.
- Brock Township Public Library. *Employee Dress Code* [online]. 2016-11-09. Dostupné z: http://www.brocklibraries.ca/policies_31_3333940136.pdf.
- Estherville Public Library. *Staff Dress Code* [online]. 7/11/2017. Dostupné z: <https://www.estherville.lib.ia.us/library-information/policies/dress-code-policy>.
- Geneva Public Library. *Personnel Policy* [online]. 2018. Dostupné z: https://www.genevaplubliclibrary.net/uploads/4/9/7/8/49788875/personnel_policy.pdf.
- KNASIAK, Lisa. Dress codes at the library. *Public Libraries Online* [online]. September 14, 2015. Dostupné z: <http://publiclibrariesonline.org/2015/09/dress-codes-at-the-library/>.
- NEWMAN, Alexa. Workplace dress codes – does your library have one? *ALSC Blog* [online]. December 28, 2017. Dostupné z: <https://www.alsc.org/blog/2017/12/workplace-dress-codes-library-one/>.
- ROBERTSON, Guy. What Care Ye for Raiment? Dress Codes and Styles in Our Libraries. *Felicitator* [online]. 2013, **59**(6), 43-46 [cit. 2019-01-28]. ISSN 00149802.
- WIEN, Charlotte. *The Gaybrarian, the Gargoyle and their sexy counterparts : on librarian stereotypes* [online]. Jun 2018. Dostupné z: [http://findresearcher.sdu.dk/portal/en/publications/the-gaybrarian-the-gargoyle-and-their-sexy-counterparts\(159cd22a-644d-4d34-8f29-d30bf5c4f9bc\).html](http://findresearcher.sdu.dk/portal/en/publications/the-gaybrarian-the-gargoyle-and-their-sexy-counterparts(159cd22a-644d-4d34-8f29-d30bf5c4f9bc).html).

Do čísla přispěli

Ing. Aleš Brožek – emeritní ředitel Severočeské vědecké knihovny v Ústí nad Labem ■ **PhDr. Květa Cempírková** – Jihočeská vědecká knihovna v Českých Budějovicích ■

Bc. Tereza Garamszegi – Středočeská vědecká knihovna v Kladně ■ **Mgr. Roman Giebisch, Ph.D.** – Národní knihovna ČR ■ **PhDr. Zuzana Hájková** – Jihočeská vědecká knihovna v Českých Budějovicích ■ **Mgr. Jan Kamenický** – Filozofická fakulta Univerzity Karlovy ■ **Mgr. Martina Košanová** – Studijní a vědecká knihovna Plzeňského kraje ■ **Bc. Kateřina Křivánková** – Zvol si info, z. s. ■ **Mgr. Dagmar Kučerová** – Městská knihovna Louny ■ **Mgr. Pavel Pešta** – knihovník, IT pracovník ■ **Jiří Walker Procházka** – spisovatel, scenárista ■ **PhDr. Vít Richter** – Národní knihovna ČR ■ **PhDr. Klára Rösslerová, Ph.D.** – Filozofická fakulta Univerzity Karlovy ■ **PhDr. Renáta Salátová** – Národní knihovna ČR ■ **Mgr. Klára Smolíková** – spisovatelka, scenáristka a lektorka ■ **Sylva Šimsová** – emeritní knihovnice, Londýn ■ **Milan Valden** – publicista ■ **PhDr. Pavla Vilková** – Středočeská vědecká knihovna v Kladně

Knihovnické uniformy?

Stejně jako každá žena – jsem vlastníkem plné skříně oblečení s každodenním ranním traumatickým zoufalstvím, že nemám co na sebe. A jsem také zaměstnancem knihovny. Řešením by byla slušivá uniforma se šátečkem v barvách loga instituce. Převládne tendence identifikovat se s institucí, nebo pocít potlačení vlastní identity?

Kdybychom pracovali v armádě, u dopravních podniků, na nádraží nebo u policie, ani by nás nenapadlo o něčem podobném diskutovat. Policista musí být jasně identifikovatelný mezi davem, stevardka v letadle reprezentuje přepravní společnost a zároveň je nezpochybnitelně označena pro všechny pasažéry. Co knihovník? Poznáte ho na chodbě v hloučku studentů? A je vůbec správné užívat v době měnících se společenských funkcí knihoven slovo knihovník?

Pojďme nejdříve identifikovat stereotypy, které v představách uživatelů o zaměstnancích knihoven převládají. Zde podotýkám, že pracuji ve vědecké knihovně, většina mých respondentů se tedy rekrutuje z návštěvníků krajské knihovny (bez dětských oddělení). Výsledky jsou pro mne překvapivé. Většina dotázaných si v knihovně již nepředstavuje věkově nezařaditelnou tichou ženu nebo „cosi bezpohlavního“, ve svetru, s brýlemi a mikádem na hlavě, ale informačního pracovníka (téměř v polovině odpovědí připouštějí i muže), jehož náplní práce je kromě půjčování knih také komunikace, aktivní pomoc při vyhledávání informací, a ve dvou případech uživatelé zaregistrovali v knihovně i jiné profese, než je knihovník. Blýská se tedy na lepší časy?

Cílem mého osobního průzkumu bylo určit faktory ovlivňující dojem, který si čtenář odnese po kontaktu s knihovníkem, což by mohlo pomoci zlepšit image knihovníků a prestiž knihovnického povolání. Výsledky by mohly pomoci knihovníkům uvědomit si, že pro uživatele je důležité i to, jak se knihovník tváří a co má na sobě, příp. jak je označen. Zaměstnanci obvykle předpokládají, že pokud by uživatel potřeboval pomoci, jednoduše knihovníka osloví a zeptá se ho. Ale pro některé uživatele to může být problematické. Jako velmi důležitý se ukázal být oční kontakt a viditelné jasné označení. Knihovníci by tedy měli uživatele včas upozorovat, oslovit jej a věnovat mu dostatečnou pozornost. Tím se dají překonat některé komunikační bariéry. Pokud knihovny chtějí poskytovat kvalitní služby a chtějí být pro uživatele přístupné, měli by si ředitelé tyto skutečnosti uvědomit a pokusit se je pomocí vedoucích oddělení služeb implementovat do každodenního chodu instituce. Každý zaměstnanec reprezentuje „PR“ a důležitá je především komunikace neverbální, protože díky její nekalitě k té verbální ani nemusí dojít. A není nic smutnějšího, než když špatná forma zabije skvělý obsah. Úsměv nic nestojí a čistý a upravený zevnějšek by měl být samozřejmostí.

Každý den se v rozhovorech s kolegyněmi a kolegy z ostatních knihoven přesvědčuji, že realizace změn není vůbec jednoduchá. Školím knihovníky v oblasti komunikačních dovedností, image informačních institucí atd. a vždy mne zajímají názory z praxe. A jsem urputná a ptám se. Za poslední roky jsem se setkala s více než čtyřmi stovkami knihovnic (a asi desítkou knihovníků) a 90 % z nich by si uniformu nikdy dobrovolně neobléklo, a pokud již ve svých knihovnách v nějaké formě dress code předepsán mají, nejsou s ním spokojeni. Důvod – potlačení vlastní identity, oděv neodpovídající jejich osobnímu vkusu. Jednou se mi dokonce stalo, že již jen dotaz samotný knihovnici z univerzitní knihovny tak rozlítli, že ze semináře odešla. Na druhou stranu studenti SOŠ oboru knihovnictví na otázku, zda by byli ochotni obléknout si v zaměstnání jednotný oděv, odpověděli téměř jednohlasně ano (26 z 28) s odůvodněním, že si nejen ušetří vlastní oblečení, ale také budou rádi demonstrovat příslušnost k zaměstnavateli, jinak řečeno – budou hrdými zaměstnanci knihovny. Takže za mě ano, na lepší časy se skutečně blýská.

MARTINA KOŠANOVÁ | kosanova.martina@svkpk.cz

Čtení, získávání a využívání e-knih a audioknih v roce 2018

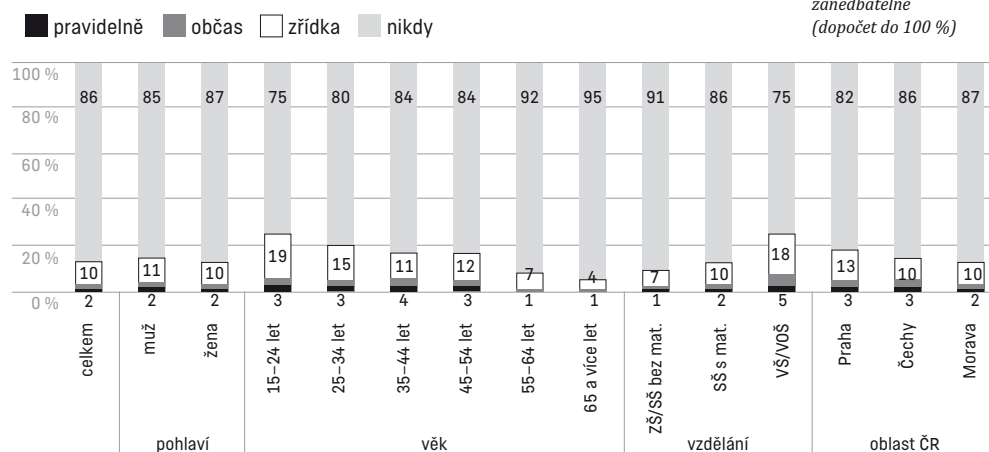
Národní knihovna ČR a Ústav pro českou literaturu AV ČR, v. v. i., uskutečnily v roce 2018 reprezentativní celostátní průzkum mezi obyvateli ČR staršími 15 let. Jedním z témat průzkumu byla četba a získávání elektronických knih a také využívání audioknih. Výzkum realizovala agentura Nielsen Admosphere.

Celkově čtvrté šetření bylo provedeno na vzorku 2007 respondentů (pozn. red.: první část textu viz *Čtenář*, 71, č. 1, 2019, s. 91–94).

Poslech audioknih

Mezi českými čtenáři 15+ je v současné době 17 % posluchačů audioknih, pravidelně (několikrát týdně) však poslouchají audioknihy pouze 2 % čtenářů, naopak většina posluchačů audioknih je poslouchá spíše zřídka, tedy méně často než jednou za měsíc. Výrazně nejvíce posluchačů audioknih lze najít mezi nejmladší generací čtenářů 15–24 let, kde alespoň někdy poslouchá audioknihy více než čtvrtina z nich (25 %).

Obr. 7: Jak často posloucháte audioknihy? (v %), celý vzorek N = 2007 respondentů

Pozn.: hodnoty pravidelných posluchačů zanedbatelné (dopočet do 100 %)

Český trh s e-knihami

Na doplnění informací ze sociologického průzkumu uvádíme informace o českém trhu s e-knihami, které čerpáme ze *Zprávy o českém knižním trhu 2017/2018*.¹ Celkový prodej e-knih v roce 2017 nadále rostl, a to rychleji než prodej fyzických knih. Dosáhl hodnoty **135 milionů (meziroční růst 14 %)**. Tím dosáhl **1,5% podílu na celkovém obratu českého knižního trhu. Prodán byl více než 1 milion kusů e-knih**. Obrat za prodej e-knih zahrnuje i prodej zahraničním zákazníkům, především slovenským. Tyto nákupy tvoří 5–10 % z celkového obratu e-knih.

¹ *Zpráva o českém knižním trhu 2017/2018* [online]. Svaz českých knihkupců a nakladatelů, 2018 [cit. 2018-12-30]. Dostupné z: <https://www.sckn.cz/document/download/9c4c4fb0752cf78e0dcdcf85310404e0d/>.

V roce 2017 nabízela knihy v elektronické podobě většina významných tuzemských nakladatelů (300 subjektů). Celkově bylo na konci roku 2017 dostupných zhruba 20 000 titulů. V elektronické podobě byla k dispozici převážná většina nejprodávanějších titulů, což dokládají i žebříčky nejprodávanějších e-knih a tištěných knih, které se z větší části v roce 2017 kryly. **Průměrná cena e-knihy se roku 2017 pohybovala u beletrie okolo 63 % ceny tištěné knihy.** Průměrná cena elektronických učebnic a odborné literatury je vyšší a dosahuje maximálně 15 % slevy oproti tištěné knize. Pro rozvoj prodeje e-knih byla nepříznivá vysoká sazba DPH (21 %), která znevýhodňovala elektronickou knihu oproti fyzické.

Nejprodávanějším žánrem e-knih jsou nadále „detektivky a napětí“, následuje „sci-fi a fantasy“ a „romány pro ženy“. Z naučné literatury byl největší zájem o e-knihy o osobním rozvoji. Počet prodejců e-knih v roce 2017 stagnoval. **Mezi významné prodejce e-knih patří** specializované e-knižní obchody jako **Palmknihy-eReading**, obecné e-shopy jako **Alza.cz**, tradiční on-line knihkupectví jako **Kosmas.cz**, **Knihcentrum.cz**, **Martinus.cz** nebo nakladatelské weby jako **Flexibooks.cz** a **Grada.cz**. Nakladatelství Grada provozuje model měsíčního předplatného na

www.Bookport.cz, kde je k dispozici převážně produkce tohoto vydavatele.

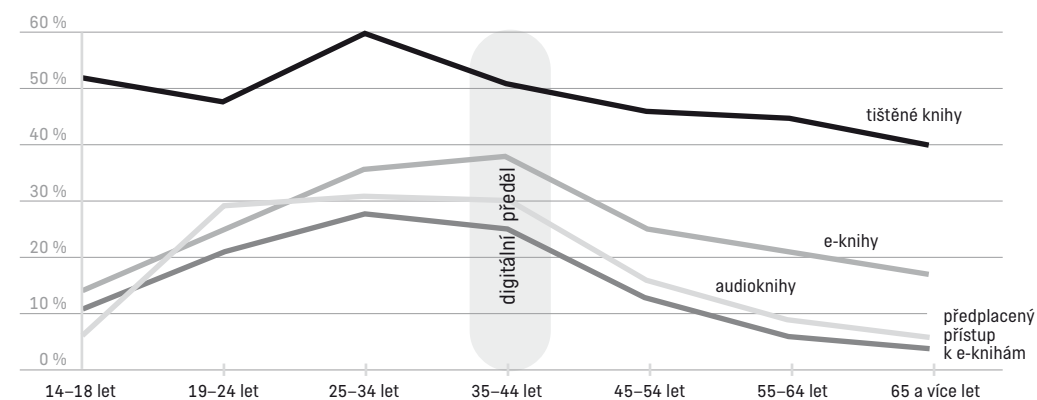
Největším poskytovatelem e-výpůjček prostřednictvím českých a slovenských knihoven je společnost **Palmknihy-eReading**, která měla koncem roku 2018 v nabídce pro prodej 21 038 titulů e-knih, z toho 7071 bylo možné zprostředkovat prostřednictvím knihoven. Do projektu e-půjčování bylo počátkem roku 2019 zapojeno 126 knihoven.² Počet e-výpůjček v posledním období rostl:

- 2018 – 36 631
- 2017 – 25 326
- 2016 – 21 890
- 2015 – 15 099
- 2014 – 3 530.

Budoucí trendy – čtení e-knih v Česku a v Německu

Orientační srovnání a také určitý budoucí trend využívání tištěných knih a e-knih nám umožňuje analýza německého mediálního trhu zpracovaná firmou Deloitte.³ Obecně platí, že německý mediální trh je oproti českému mnohonásobně větší, a pokud jde o prodej a tím i využití e-knih (příp. audioknih), jedná se o trh velmi rozvinutý. Z toho také plynou podstatné rozdíly ve využití různých typů médií.

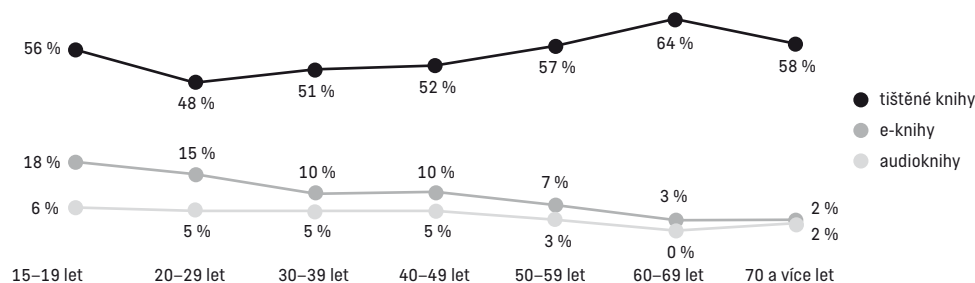
Obr. 8: Pravidelní čtenáři elektronických knih (min. jednou za týden) v Německu

² O tématu půjčování e-knih viz blíže: RICHTER, Vít. Bariéry půjčování elektronických knih ve veřejných knihovnách ČR. *Čtenář: měsíčník pro knihovny*, 2018, 70(5), s. 163–167. ISSN 0011-2321. Dostupné také z: <https://www.svkkl.cz/ctenar/clanek/1383>.

³ BÖHM, Klaus a Ralf ESSER. Media Consumer Survey 2018: Video, Audio, Zeitungen, Zeitschriften, Bücher und Games: Medienkonsum in Deutschland. In: *Deloitte Deutschland* [online]. Deloitte Deutschland, 2018, [cit. 2018-12-30]. Dostupné z: <https://www2.deloitte.com/de/de/pages/technology-media-and-telecommunications/articles/media-consumer-survey-2018.html>.

Obr. 9: Pravidelní čtenáři elektronických knih (min. jednou za 14 dní) v České republice

Z hlediska čtení či obecně využívání knih pro oba trhy platí, že nadále převažuje tradiční čtení tištěných knih. Německá studie konstatuje, že v porovnání s minulými lety **došlo ke zvýšení zájmu o čtení tištěných knih (o 4 % oproti roku 2016), přičemž současně se ukazuje, že e-knihy (příp. audioknihy) nezpůsobují propad trhu s tištěnými knihami.** Celkem jednoznačně se prokazuje, že **e-knihy a audioknihy jsou a zřejmě zůstanou určitým doplňkem trhu jako celku,** např. jako vhodná alternativa při cestování.

V německém prostředí můžeme sledovat dva způsoby využívání (prodeje) e-knih. První, silnější představuje běžný nákup licencí jednotlivých titulů e-knih. Druhým způsobem je zpřístupnění e-knih pomocí paušálního měsíčního poplatku, který umožňuje v průběhu placení licence číst bez omezení jakékoliv tituly, které jsou v nabídce (např. služby Scoobe, Kindle Unlimited nebo Tolino Select).⁴

Oba způsoby licencování e-knih z hlediska věku čtenářů prokazují stejný trend. Od věkové kategorie 14–18 můžeme zaznamenat nárůst počtu pravidelných čtenářů e-knih až k věkové kategorii 35–44, kde dosahuje svého vrcholu (cca 35 % čte e-knihy), následně s postupujícím věkem intenzita četby e-knih klesá.

Dlouhodobě sledované trendy naznačují, že vzájemný poměr mezi četbou tištěných a elektronických knih se u mladších generací (do 44 let) vyrovnal. Dochází zde k určité stabilizaci, kdy četba tištěných i e-knih se stává běžnou součástí života. Věková kategorie 35–44 let v sou-

časné době představuje v německém prostředí určitý zlom ve vztahu k využívání e-knih. Studie předpokládá, že tato hranice se s postupujícím věkem čtenářů a s jejich rostoucí technickou vybaveností bude dále posouvat, tj. trh s e-knihami má ještě další potenciál svého růstu. Současně se také prokazuje, že **zvýšující se akceptace e-knih nezmenšuje zájem o tištěné knihy. To dokládá i fakt, že německý průzkum mezi lety 2016 a 2018 zaznamenal zvýšený zájem o četbu jak tištěných knih, tak i e-knih.**

Podstatně odlišná situace je v českém prostředí – náš průzkum zaznamenal mezi lety 2013 a 2018 mírný pokles intenzity četby knih jako celku bez ohledu na jejich formu. A pokud jde o trh, resp. nabídku e-knih, zde stále platí řada omezení, i když nabídka zejména od velkých nakladatelů se rozšiřuje. Překážkou většího rozšíření e-knih v našem prostředí je také jejich cena navyšovaná o vysokou DPH. Dostupné údaje z českého a německého průzkumu prokazují, že český čtenář je ve vztahu k e-knihami zatím velmi rezervovaný a konzervativní. Míra využití e-knih je u nás nejintenzivnější u nejmladší věkové kategorie 15–19 let, ale s postupujícím věkem jednoznačně klesá.⁵ Pokud i čeští čtenáři budou postupně následovat obecný trend k digitálnímu čtení, lze předpokládat, že celkový objem i využití e-knih bude v budoucnu dále růst. Je proto nezbytné, aby veřejné knihovny na tento trend reagovaly a pro své uživatele nabídku e-knih dále rozšiřovaly.

VÍT RICHTER | Vit.Richter@nkp.cz

⁴ V našem prostředí stejný model zvolilo nakladatelství Grada, které nabízí systém Bookport.

⁵ Zajímavé jsou konkrétní údaje o půjčování z Jihočeské vědecké knihovny v Českých Budějovicích: zde si nejvíce půjčují e-knihy čtenáři ve věku 20–40 let (46 % e-vypůjček), pak 40+ (42 %), do 20 let je to jen 11 %. Tyto údaje mohou naznačovat, že mladší věkové kategorie výrazně preferují nakupování, vzájemné sdílení nebo možná i nelegální stahování.

Ze zahraničí

Šťastný konec

Foto: IFLA News

Na počátku února letošního roku uveřejnila IFLA na svých stránkách zajímavý rozhovor s **Mikkelem Christoffersenem**, hlavním konzultantem Královské knihovny v Kodani¹, o systému výpůjček elektronických knih eLending v Dánsku. Vzhledem k tomu, že se jedná o aktuální a živou tematiku i pro činnost knihoven v ČR, která koresponduje s předchozí statistikou mj. o využívání e-knih a audioknih u nás (s. 130–132; 1. část *Čtenář*, **71**, 2019, č. 2, s. 91–94), přinášíme vám z tohoto materiálu to nejzajímavější.

- **Práce knihovníka je nyní mnohem důležitější v online světě než v tom offline.**
- **V každém případě dochází k digitální transformaci v knihovnách. Mnozí mají ale problémy přesunout peníze z nákupu fyzických knih a financovat zvětšující se výdaje na e-vypůjčky.**

Příběh eLending je svým způsobem zvláštní. Přes vysokou využívanost platformy zároveň přitahoval častou (a neoprávněnou) kritiku od ostatních zúčastněných stran. A dnes jsou do výpůjček e-knih zapojení prakticky všichni dánské vydavatelé, platforma dál roste a již nyní dosahuje velmi vysokých čísel.

Jak oblíbené jsou mezi čtenáři v dánských knihovnách výpůjčky e-knih?

Velmi oblíbené! V roce 2018 si každý dvanáctý Dán zapůjčil e-knižku nebo digitální audioknihu přes eReolen. To je nárůst o 26 % při porovnání s rokem 2017.

Dánsko se často zmiňovalo při debatách o e-vypůjčkách. Proč?

To je dobrá otázka! Nejsem si jistý, jestli tomu sám rozumím, co se dělo v roce 2015, kdy byla situace nejhorší. Ted se – po tříleté přestávce –

vrátili všichni velcí vydavatelé na naši výpůjčkovou platformu eReolen. Celý systém e-vypůjček byl znovu navržen spolu s nimi a všichni v něm jsou dobrovolně. Přesto jsme se v průběhu let museli bránit článkům Dánské asociace vydavatelů, která se snažila na základě tendenčních statistik dokázat, že kvůli půjčování e-knih klesá prodej papírových. Aby toho nebylo málo, ve stejné době jsme čelili kritice kolegů ze zahraničních knihoven, kteří tvrdili, že náš výpůjčkový model je naopak příliš vstřícný k vydavatelům. Ano, povedlo se nám vymyslet výpůjčkový model, který byl proti srsti všem! Myslím si, že jádrem sporu byla filozofie našeho e-vypůjčkového modelu pro velká vydavatelství. Prvních šest měsíců byly veškeré výpůjčky v režimu: jedna kopie = jeden uživatel, následně byly automaticky převedeny na režim jedna e-kniha = více uživatelů. V tomto systému existovala velká volnost pro všechny, ale dalo nám hodně práce o tom všechny strany přesvědčit.

Co se v posledních letech přihodilo, že se situace změnila?

Hodně velkých vydavatelství nás v roce 2016 opustilo a s tím trochu zmizely i hlavní argumenty proti našemu systému e-vypůjček. Ale jeden vydavatel zůstal. Vlastně to byl největší dánský vydavatel (Lindhardt & Ringhof), a ten se rozhodl prokázat, že výpůjčky e-knih

¹ IFLA. CLM. *Happy Ending: Interview with Mikkel Christoffersen on eLending in Denmark* [online]. The Hague : IFLA, 2019 [cit. 2019-02-19]. Dostupné z: https://www.ifla.org/node/91940?fbclid=IwAR0_LJqmWh7do1qnV32wx0Vlk8ecvP10F7g59qGj1025bZJDj9NxpjUu4.

v knihovnách naopak poskytují přínos všem, včetně nakladatelství. Tento postoj zlomil sjednocenou frontu velkých vydavatelství, jejich dominantnímu názoru „knihovny jsou zlé“ konečně konkuroval jiný.

Co myslíte, že hlavně přivedlo dánské vydavatele zpátky?

V období 2016–2017 se staly dvě věci. Digitální trh se rozšířil, a rázem byl dostatek dostupných služeb, které jsme mohli prostřednictvím eReolen nabízet i jinak než jen na komerční bázi. Soustředili jsme se na literaturu pro děti a dospívající, původní dánskou literaturu, nové autory. Výsledkem bylo, že eReolen a komerční služby nabízely naprosto jiné služby, vydavatelství mohla využít různé kanály, aniž by parazitovala na jiných. A tak s námi teď vydavatelství spokojeně spolupracují.

Hovořil jste o nové představě role knihoven na trhu. Co tím myslíte?

Nemůžeme – a hlavně bychom ani neměli napodobovat komerční streamovací služby a digitální knihkupectví. **To není to, v čem jsme dobří. To, co dovedeme a děláme mnohem lépe než kdo jiný, je propagace čtení a objevování neznámých knih pro čtenáře. Můžeme děti a mladé lidi přivést ke čtení, můžeme lidi inspirovat, můžeme je přesvědčit, aby dali šanci i knihám, o kterých by normálně vůbec neuvažovali, můžeme z nich udělat náročnější a dospělejší čtenáře. Navíc máme něco, co jiné služby nemají – skutečný fyzický prostor.** Neposkytujeme jen službu pro e-výpůjčky, vytváříme literární prostředí, které se spojuje s výstavami a dalšími akcemi v našich knihovnách. Účastníme se konferencí a knižních veletrhů, abychom dále zdůraznili svoji fyzickou přítomnost na trhu. Čísla jasně ukazují, že naše redakční práce, snaha o propagaci čtení a inspiraci čtenářů má mnohem větší dopad na výpůjčky a čtenářské chování, pokud se o to snažíme v digitálním světě e-knih, než pokud to samé děláme ve fyzických prostorách knihovny. Naše prostředí využívá 30 % našich čtenářů pro inspiraci ke čtení, nejen pro výpůjčky e-knih. **Práce knihovníka je nyní mnohem důležitější v online světě než v tom offline.**

Jaký model nyní používáte pro získávání a zpřístupňování e-knih?

Používáme tři modely. Jeden je dobře známý model jedna kopie = jeden uživatel, který je oblíbený u velkých vydavatelství. Ta mohou mít v tomto modelu až polovinu své nabízené produkce. Druhý model je staré jádro eReolen, tj. jedna kopie = více uživatelů. Používání je pak upraveno jednotlivými knihovnami podle počtu e-výpůjček. Třetí model je neomezený. Platíme ročně jeden poplatek za celý katalog vydavatele a dále můžeme knihy z tohoto katalogu půjčovat bez jakéhokoli omezení. To je přínosem především pro čtení u dětí a mladých lidí, protože nehrozí, že jakmile začnou číst nějakou knižní sérii, narazí u nějakého dílu na omezení výpůjček.

Je to udržitelné?

Udržitelnost nejvíce záleží na postoji vydavatelů a jejich embargu. V každém případě dochází k digitální transformaci v knihovnách. Mnozí mají ale problémy přesunout peníze z nákupu fyzických knih a financovat zvětšující se výdaje na e-výpůjčky.

Myslíte si, že by tento systém mohly převzít i další země?

Vždy mě fascinovala různá řešení, která v různých zemích vznikla a existují. Naší filozofií není hledat slepě jen 5 % nejpobulárnějších titulů, ale zároveň získávat výhodné podmínky a ceny i pro těch zbývajících 95 %. A tohle je, myslím, aplikovatelné všude na světě.

Jaká výzva podle vás čeká knihovny nyní?

Do severovýchodních zemí přichází Amazon a jsem zvědavý, co to bude znamenat pro vydavatelský ekosystém. Také si myslím, že potřebujeme zabrat, abychom mladou generaci přivedli ke čtení se všemi obrovskými výhodami, které to přináší. Skutečný a smysluplný dopad to bude mít pouze v tom případě, pokud bude trvalá spolupráce mezi mnoha jinak velmi rozdílnými zainteresovanými stranami.

Připravila **ZUZANA HÁJKOVÁ**
| hajkova@cbvk.cz

Knihovníci a ex libris

Řada knihoven má své ex libris, některé knihovny mají i sbírky ex libris a dokonce mnozí knihovníci mají své vlastní ex libris. V tomto cyklu se zaměříme právě na ně. Pamětníci časopisu si jistě vzpomenou, že jednu dobu (70. a 80. léta minulého století) tvořila právě ex libris i nedílnou součást obálky *Čtenáře*.

Knižní značka (ex libris, někdy psáno exlibris nebo ex-libris) vždy byla trošku prestižní a ne právě levnou záležitostí. Jedná se většinou o pěkné, malé umělecké dílko, které si majitel nechával a nechává připravit umělcem na zakázku. Ale někdy knižní značku vyrobil umělec pro svého přítele knihovníka sám a bez zakázky. Jako dárek. Pro výrobu ex libris se využívaly všechny grafické techniky i jejich kombinace. Počet pak byl dán požadavkem zadavatele. Většinou se tato grafická dílka neznačila číslováním. Signatura autora může být jak v tisku, tak i připsána ručně pod obrázkem.

Původním zaměrem tvorby ex libris bylo použít obrázku k praktickým účelům, tedy k označení vlastníka knihy nalepením obrázku na přídejší knihy. Tématem obrázku byl vztah zadavatele ke knize, k četbě, ale i ukázka jeho zálib, příp. momentálního citového rozpoložení majitele ex libris. Během let se ale i tato užité grafika stala předmětem sbírání. A každý sběratel má svá pravidla, své kontakty a způsoby sběru. V Jihočeské vědecké knihovně se stále ještě zpracovává rozsáhlá sbírka ex libris (cca 13 000 kusů), kterou shromáždil **Svatopluk Samek** (1885–1957), bankovní úředník a rodák z Českého Krumlova. Patřil mezi univerzální sběratele, protože sbíral ex libris bez zvláštního zaměření, bez ohledu na použitou techniku, majitele či tvůrce-umělce. V jeho sbírce tedy nalezneme jak díla velmi kvalitní, tak i braková. Z této sbírky jsem vybrala ex libris, jejichž majiteli byli knihovníci.

Jedná se o díla vytvořená do padesátých let minulého století. Jejich uměleckou kvalitu nebudu hodnotit. Ex libris čtenářům pouze nabízím jako zajímavost k prohlédnutí bez kritických am-

bicí. Jistě i dnešní knihovníci mají svá ex libris. Třeba by se s nimi mohli posléze na stránkách *Čtenáře* také pochlubit.

Knihovny si zpravidla začaly své sbírky ex libris vytvářet i na základě vládního nařízení z 28. 5. 1935 (§ 3, odst. 1 uvádí, že knihovny si mohou od tiskařů vyžadovat ex libris jako povinný výtisk).

KVĚTA CEMPÍRKOVÁ | cempirkova@cbvk.cz

Václav KELLER (1880 Kasejovice – 1937 Praha)
ředitel knihovny Ministerstva železnic.

Autor ex libris: Pavel František Malý (1882–1952)

Bohumír LIFKA (1900 Radomyšl – 1987 Praha)
archivář, knihovník, vedoucí knihovny Náprstkova muzea, v roce 1957 odsouzen k odnětí svobody na 7 let, v roce 1960 amnestován, pak pracoval jako skladník; rehabilitován po roce 1992.

Autor ex libris: Josef Solar (1896 až 1977)

POUŽITÁ LITERATURA:

- Sběrka zákonů a nařízení státu československého 1935; částka 36, s. 55.
- HUMPLÍK, Milan. *Osobnosti českého exlibris, sběratelé, organizátoři, publicisté, tiskaři*. Praha: Spolek sběratelů a přátel exlibris, 2005. 53 s. ISBN 80-239-5773-2
- Sběrka ex libris v Jihočeské vědecké knihovně v Českých Budějovicích (<http://www.cbvk.cz/katalog>).

Irsko – Dublin

Tentokrát se vydáme do irské metropole Dublinu nebo, chcete-li, do Baile Átha Cliath, jak zní jeho jméno v irštině. Dvojjazyčných nápisů, jmen ulic či zastávek si všimnete hned po příjezdu a v tu chvíli jistě oceníte, že se v Irsku mluví převážně anglicky. V Dublinu a blízkém okolí najdete nádherné historické knihovny, národní knihovnu, zbrusu nové městské knihovny, hned několik moderních univerzitních knihoven i jedno z nejlepších muzeí knihy na světě. Dublinské knihovny se dají pohodlně navštívit během jednoho týdne, jsou rozesety různě po městě a v univerzitních kampusech v dosahu místní veřejné dopravy.¹

Národní knihovna Irska

Kde jinde lze najít **Národní knihovnu Irska** než v Dublinu? Její hlavní budova stojí v ulici Kildare a pochází z konce 19. století; postavena byla přímo pro knihovnu. Hned naproti současně otevřeli stejnou budovu i pro národní muzeum. Mezi oběma stavbami je pak nádvoří a Leinster House, sídlo irského parlamentu. Hlavní pýchou knihovny je velká kruhová čítárna, překlenutá působivou světle zelenou kupolí. Čítárna je to opravdu hodná národní knihovny a historický interiér celé budovy včetně toalet je zdoben vitrážemi, kamennými reliéfy či dřevěnými vyřezávanými obklady. V nedávno zrekonstruovaném suterénu budovy se pak nachází kavárna a nové výstavní prostory, kde může knihovna formou výstav prezentovat archivní a historické dokumenty ze svého fondu.

Jen o dům vedle se nachází druhá budova knihovny, bývalé sídlo gentlemanského klubu, která dnes slouží rovněž k výstavám pořádaným národní knihovnou a také ke studiu vzácných dokumentů a starých tisků. Populární službou je bezplatná genealogická poradna nejen pro začínající tvůrce rodokmenů. Národní knihovna pochopitelně ochraňuje irské národní kulturní dě-

dictví a dostává povinný výtisk knih vydaných v Irsku (ne ovšem už v Severním Irsku). I přesto ji ale velikostí i věhlasem předčí jiná dublinská knihovna...

Knihovna Trinity College

Největší je totiž **knihovna Trinity College**, knihovna nejstarší univerzity v Irsku, založené královnou Alžbětou v roce 1592. Hned několik univerzitních knihoven se nachází v kampusu, který leží v samém centru města nedaleko národní knihovny. Kampus je obehnaný vysokou zdí a působí trochu jako pevnost. Trinity College byla totiž až do osamostatnění Irska v roce 1922 britskou, výlučně protestantskou univerzitou v jinak katolickém Irsku, takže mezi Iry nebyla zrovna populární. V době Velikonočního povstání v roce 1916 byla Trinity College jedním z terčů útoku povstalců bojujících za osamostatnění Irska a univerzitu nakonec ubránili britští vojáci za pomoci právě přítomného univerzitního personálu a studentů.² Zcela nezávislou institucí s převážně neirskými studenty a vyučujícími zůstala až do 60. let, kdy ji výrazněji začal financovat stát a irští katolíci z ní sňali dlouholetou klatbu. Knihovna Trinity College si ale dodnes udržela právo

Studovna knihovny dlr Lexlcon v Dún Laoghaire

povinného výtisku z celé Velké Británie (a také Irska), což znamená přírůstek asi 2000 dokumentů týdně!

I ve světovém měřítku je snad jen v Dublinu hlavní turistickou atrakcí knihovna, a to **Stará knihovna Trinity College**. Knihovna byla postavena v 18. století a její tzv. Dlouhý sál právem patří mezi nejkrásnější na světě. Galerie, tedy druhé patro, byla postavena až dodatečně v polovině 19. století, protože se fond knihovny díky povinnému výtisku rychle rozrůstal. Sál je zdobený mramorovými bustami a dřevěně vyřezávané regály pojmu 200 000 knih. Knihovna dnes slouží jako muzeum a vedle Dlouhého sálu samého je hlavní atrakcí irský národní poklad, iluminovaný rukopis *Knihy z Kellsu* z 9. století.³

Trinity College má ovšem i moderní knihovny. Na dohled od staré knihovny slouží současným studentům propojený komplex původně tří samostatných knihoven – **Berkeley** (1967), **Lecky** (1978) a **Ussher** (2003). Možná ne nejkrásnější, ale svým způsobem nejzajímavější z nich je knihovna Berkeley, učebnicový příklad betonového brutalismu. Soustava tří knihoven jinak poskytuje studentům dostatek různorodých studijních míst a prioritou knihovníků je vzdělávání studentů v oblasti informační gramotnosti.

Katolické univerzity

Jako určitý protipól k Trinity College se vnímá národní katolická univerzita UCD (University College Dublin), která je v současnosti největší univerzitou v Irsku. Její hlavní kampus sídlí od 60. let v Belfieldu na jižním okraji Dublinu, kam

Betonová Berkeley Library, jedna z nových knihoven univerzity Trinity College

Foto: Klára Rösslerová

vás i studenty pohodlně dopraví dvoupatrové autobusy místní hromadné dopravy. Knihovna UCD spravuje celkem pět knihoven, čtyři z nich stojí přímo v rozlehlém kampusu. Největší je humanitně zaměřená **Knihovna Jamese Joyce** z roku 1973, postavená opět v dobovém stylu betonového brutalismu. Interiér knihovny je opravdu rozlehlý, dopravu mezi jednotlivými patry zajišťují eskalátory, studentům je k dispozici více než tisícovka různých studijních míst a většinu knižního fondu – více než milion dokumentů – najdou ve volném výběru. Běžné jsou tu automaty na půjčování laptopů. Knihovna postupně prochází úpravami interiéru, jejichž cílem je zpříjemnit studijní prostředí a navýšit kapacitu studijních míst na úkor volného výběru. Za návštěvu stojí i nejmladší knihovna v kampusu **Knihovna lékařských věd**, v jejímž interiéru převládá dřevo, světlo a živé rostliny.

Na severu Dublinu ve čtvrti Drumcondra se nachází kampus St Patrick's patřící univerzitě Dublin City University (DCU) a v něm knihovna **Cregan Library** z roku 2015 (do roku 2016 byl kampus samostatnou univerzitou St Patrick's College). Knihovna stojí na okraji kampusu obklopena zelení stromů, uvnitř působí příjemně, je v ní dostatek světla, prostoru a komfortního vybavení. V kampusu studují převážně budoucí učitelé základních škol, takže kromě metodických materiálů jim knihovna poskytuje základní učební pomůcky jako učebnice, společenské hry nebo loutky. V kampusu se nachází i katolický kostel a chlapecká škola, kam chodí budoucí učitelé na praxi. Studenti se tu častěji než jinde

¹ Podrobnou reportáž z naší stáže z června 2016 jsme publikovali v týdlním blogovém příspěvku: KAMENICKÝ, Jan a Klára RÖSSLEROVÁ. *Dublin Libraries Odyssey* [online]. Blog Knihovna, Filozofická fakulta, Univerzita Karlova, 16. 6. 2016 (Kapitola 1), 23. 6. 2016 (Kapitola 2), 1. 7. 2016 (Závěrečná kapitola) [cit. 2019-02-22]. Dostupné z: <https://www.ff.cuni.cz/2016/06/dublin-libraries-odyssey-kapitola-1/>.

² Jednalo se o ty studenty, kteří při studiu absolvovali univerzitní důstojnický výcvik, podrobněji viz MCNAMEE, Kathleen. During the rising, students rushed to exams in a university that remained puzzlingly safe [online]. *The University Times*, 17. 11. 2015 [cit. 2019-02-22]. Dostupné z: <http://www.universitytimes.ie/2015/11/during-the-rising-students-rushed-to-exams-in-a-university-that-remained-puzzlingly-safe/>.

³ Kniha z Kellsu je díky univerzitě dostupná i v digitální podobě, viz *Book of Kells* [online]. Trinity College Dublin, 2012 [cit. 2019-02-22]. Dostupné z: https://digitalcollections.tcd.ie/home/index.php?DRIS_ID=MS58_003v.

věnují irštině, která je na základních školách povinná, a někteří místní akademičtí pracovníci prý i s ostatním personálem včetně knihovníků odmítají komunikovat jinak než irsky. Nedaleko kampusu se nachází Národní botanická zahrada a rozlehlý Glasnevinický hřbitov, kde jsou pohřbeny významné osobnosti irské historie. Univerzita DCU má ještě další velkou knihovnu **O'Reilly Library** v kampusu Glasnevin.

Veřejné knihovny a muzea

Nejnávštěvovanější irskou veřejnou knihovnou je **Dublin City Library**, síť s více než dvaceti pobočkami po celém Dublinu. Největšími jsou Městská knihovna a archiv a Ústřední knihovna, která sídlí v obchodním centru Ilac. Několik poboček (Ballyfermot, Rathmines) prošlo v nedávné době výraznými úpravami interiéru, ale zejména Ústřední knihovna už svými prostory nedostačuje ani návštěvníkům, ani zaměstnancům, městská rada proto připravuje projekt výstavby nové knihovny. Počítá s výraznou úpravou celého dublinského Parnellova náměstí na pěší zónu. Měla by tak vzniknout nová kulturní čtvrť a právě knihovna by měla propojit nedalekou městskou galerii, muzeum spisovatelů, divadlo Gate a park Garden of Remembrance, který je zasvěcen všem, kdo položili život za svobodu Irska.⁴

Když budete z kampusu UCD v Belfieldu pokračovat autobusem dál na jihovýchod až k břehům Irského moře, dorazíte do městečka Dún Laoghaire (čti Danlíry) se zajímavou veřejnou knihovnou a kulturním centrem z roku 2014 pojmenovaným **dlr Lexicon**. Je to opravdu povedená moderní městská knihovna s čitárnou, kavárnou, hudebním i dětským oddělením, týmovými studovny a zasedacími místnostmi. Z velké části je knihovna samoobslužná. Šedivá budova působí navenek poměrně stroze, zato prostorný interiér je příjemný, vévodí mu dřevo, světlo a barvy pohodlných sedaček a židlí. S knížkou si

tu můžete sednout k oknu s výhledem na Dublinský záliv a místní přístav a pozorovat plachetnice. Další moderní městskou knihovnu **Ballyroan Library** (2013) najdete na jihozápadním dublinském předměstí Rathfarnham.⁵

V Dublinu stojí také dvě unikátní knihovny, které dnes fungují jako muzea. **Marsh's library** najdete v sousedství Katedrály svatého Patrika, založená byla v roce 1701 jako první veřejná knihovna v Irsku. Dodnes si uchovávala svůj původní vzhled včetně knižních regálů a studijních lavic. V době Velikonočního povstání byla knihovna částečně poškozena střelbou, váže se k ní i několik legend, a dokonce jedna duchařská historka. Pravidelnými návštěvníky knihovny byli Walter Scott, James Joyce a Bram Stoker, který tu údajně psal *Draculu*. Irové jsou obecně velkými milovníky literatury a na své spisovatele jsou patřičně hrdí. Není se čemu divit, protože irského původu byli kromě Stokera a Joyce také Jonathan Swift, Oscar Wilde a hned čtyři držitelé Nobelovy ceny za literaturu: William Butler Yeats, George Bernard Shaw, Samuel Beckett a Seamus Heaney. Většina z nich má přímo v Dublinu i svou sochu.⁶ A každý rok 16. června ve městě slaví tzv. Bloomsday, den Leopolda Blooma, který je oslavou jeho celodenní odyseje ulicemi Dublinu, jak ji popsal James Joyce ve svém nejslavnějším románu.

V areálu dublinského hradu sídlí **Chester Beatty Library**, která vystavuje dokumenty ze sbírky Chestera Beattyho, amerického magnáta a sběratele irského původu. Vlastní impozantní sbírku rukopisů, tisků i papírových svitků; cenné jsou zejména sbírky z Arábie, Persie a země Dálného Východu. V roce 2002 jí byl udělen titul „evropské muzeum roku“.

JAN KAMENICKÝ | Jan.Kamenicky@ff.cuni.cz

Zmíněné knihovny i další zajímavá místa najdete v doprovodné mapě na adrese: <https://tinyurl.com/y7qcbk4>

⁴ Nová knihovna by se měla otevřít veřejnosti v roce 2023, podrobněji k projektu viz FALVEY, Deirdre. First look at the new Dublin City Library on Parnell Square [online]. *The Irish Times*, 10. 9. 2018 [cit. 2019-02-22]. Dostupné z: <https://www.irishtimes.com/culture/art-and-design/first-look-at-the-new-dublin-city-library-on-parnell-square-1.3624443>.

⁵ V průběhu naší stáže jsme tuto knihovnu nenavštívili, podrobněji viz Ballyroan Library / Box Architecture [online]. *ArchDaily*, 21. 3. 2013 [cit. 2019-02-22]. Dostupné z: <https://www.archdaily.com/347844/ballyroan-library-box-architecture>.

⁶ Pro zájemce o Dublin literární více viz Dublin city: 9 literary attractions [online]. *Ireland.com* [cit. 2019-02-22]. Dostupné z: <https://www.ireland.com/what-is-available/literary-ireland/destinations/republic-of-ireland/dublin/dublin-city/articles/dublin-city-nine-literary-attractions/>.

Události

Cesta naděje

od terezínského ghetta k Izraeli: výstava dětských kreseb

Jsme už zvyklí, že v knihovnách se daří rozmanitým aktivitám a že tyto aktivity jsou kvalitní. I z této široké nabídky však můžeme vyzdvihnout události tematicky mimořádně závažné a důležité. Připomínání minulosti ne až tak dávné, kdy i v Evropě byla myšlenka nerovnosti lidí kryta zákony a mezi právem na život a člověkem stála Davidova hvězda, mezi ně nezbytně patří.

Ve Střeďočeské vědecké knihovně v Kladně byla na počátku března vernisáží zahájena „dvojvýstava“ výtvarných prací dvou skupin dětí. Jejich dětství dělí zhruba 70 let. Ty první vyrůstaly během druhé světové války v Čechách, domovem těch druhých je dnešní stát Izrael.

Dvojvýstava

První část výstavy s názvem *Motýla jsem tu neviděl: kresby dětí z terezínského ghetta* přibližuje skrze dochované dětské kresby svět těch nejmenších, kteří se stali během druhé světové války vězni v terezínském ghettu. Pro více než desetitisícovou skupinu dětí a mládeže se snažila židovská samospráva vytvořit snesitelné podmínky. Nejdůležitější i nadále zůstávala výuka, jejíž součástí byly také hodiny kreslení vedené výtvarnicí a pedagožkou Friedl Dicker-Brandesovou (1898–1944). Ta před odjezdem do Osvětimi nechala v kufru na půdě dětské výtvarné práce ukrýt. Sbíрка, která vznikla v období necelých dvou let (1942–1944), je ojedinělou a nejrozsáhlejší na světě. Čítá na 4500 prací a vlastní ji Židovské muzeum v Praze, které také výstavu zapůjčilo.

Druhá část expozice je výběrem prací z mezinárodní dětské výtvarné výstavy a představuje práce současných izraelských dětí, oceněných v mezinárodní výtvarné soutěži pořádané galerií Památníku Lidice v letech 2004–2017. Jedná se o práce dětí z Izraele, které jsou doplněny fotografiemi ze slavnostního předávání diplomů českými velvyslanci v Izraeli a dokumenty z fondu knihovny, které se k tematice vztahují.

Foto: Václav Vlčí

Společné foto účinkujících s velvyslancem státu Izrael v ČR, představiteli Střeďočeského kraje a s primátorem města Kladna

Už výstava samotná je úctyhodný počín s povzbuzující myšlenkou danou právě „dvojvýstavností“. Vždyť kdo by tenkrát v českém Terezíně či v Osvětimi uvěřil, že za sedmdesát let budou izraelské děti posílat své kresby do Čech z vlastní země!

Vernisáž a vzácní hosté

Tematicky souběžně laděná vernisáž byla důstojnou připomínkou těžkých dob a těžkých osudů. Významnými hosty vernisáže byli Jeho Excelence Daniel Meron, velvyslanec státu Izrael v České republice, s manželkou. Pozvání na ni přijali také zástupci krajské i městské samosprávy a dalších příspěvkových organizací kraje. Ředitel kladenské knihovny, pan velvyslanec i další hosté krátce návštěvníky pozdravili. Hostem z nejváženějších byla také akademická malířka paní Helga Hošková-Weissová, jedna z posledních přeživších, která může – a také to dělá – podat svědectví o životě dětí v Terezíně.

Momentka z představení dětské opery Brundibár

Brundibár

Dětskou operu *Brundibár*, která na vernisáži zazněla, a to v podání Dismanova rozhlasového dětského souboru, napsal Hans Krása v roce 1943 na libreto Adolfa Hoffmeistersera. Představení bylo v terezínském ghettu dětmi v letech 1943–44 sehráno celkem pětapadesátkrát. Dismanův soubor představení znovu nastudoval v roce 1991 a od té doby jej hraje u nás i v zahraničí, v české i anglické verzi.

Děti návštěvníkům vernisáže předvedly operu v oblečení, které tehdy mohly mít na sobě děti z Terezína: děvčata s copánky, hoši s čepicemi... Závěrečnou píseň o poražení obávaného flašinetáře Brundibára nebylo možno ani dnes vyslechnout bez pohnutí. Paralela s tehdejšími diktátorem byla jasná. Dětské podání přidávalo dílu na autentičnosti a vědomí dalších osudů dětí na závažnosti – většina těch, kteří se představení v hledišti či na jevišti účastnili, zahynula...

Rozhovor s pamětníci

Pamětníků, kteří mohou z vlastní zkušenosti mluvit o těžkých válečných událostech, už je poskrovnu. Těch, kteří jsou natolik zdraví a stateční, že mohou přijmout pozvání na akce připomínající bolestné období jejich života, ještě méně.

Proto byla akademická malířka, paní Helga Hošková-Weisssová, hostem nejváženějším. V několika odpovědích na dotazy přiblížila návštěvníkům i dětem z Dismanova souboru situaci dětí v terezínském ghettu. V představení *Brundibára* tehdy nezpívala, ale sledovala je jako divačka. Hráli tam její přátelé, kteří pak válku nepřežili. Zajímavé bylo, že přestože byla od mládí výtvarně nadaná, hodiny kreslení s Friedl Dicker-Brandeisovou nenavštěvovala. Hovořila o tom, že oproti zaměření hodin kreslení (na témata laskavá, na příjemné vzpomínky, květiny a přírodu) ji naopak tatínek nabádal, aby „kreslila, co vidí“. Poslechla ho a po válce její ukryté a zachráněné kresby sloužily mimo jiné jako důležitý dokumentační materiál. Motivací pro přijetí pozvání a souhlas s rozhovorem bylo podle slov paní Hoškové jednoznačně vědomí důležitosti připomínat, nezapomenout, varovat.

Paní H. Hošková-Weisssová se zdraví s velvyslancem státu Izrael v ČR D. Meronem a jeho manželkou

Závěrem

Závažné téma, povedená výstava, hudba, beseda s pamětníci, hosté – to vše díky organizátorům, vedeným Ivonou Kasalickou, zafungovalo skvěle. Studovna byla plná návštěvníků, kteří měli možnost si také neformálně pohovořit. Bylo jen dobře, že informace o akci dolehla i k uším regionálních sdělovacích prostředků. Výstava potrvá ve Středočeské vědecké knihovně v Kladně do 23. dubna. Když si pospíšíte, ještě ji stihnete. Všechny srdečně zveme a – šalom.

PAVLA VLKOVÁ | vlkova@svkkl.cz

Foto: archiv SVK v Kladně

Inspirace

Nejen o dobrovolnictví očima dobrovolnice

Poslední, pátý ročník konference *Do černého* se konal v Městské knihovně v Praze (MKP) ve dnech 21. a 22. ledna 2019.

Místo úvodu

Vedena heslem učit se od nejlepších, využila jsem možnosti zúčastnit se konference i jako dobrovolnice. Náplní mé práce bylo vítat příchozí účastníky a být jim nápomocna při orientaci v prostoru hlavní budovy MKP a na pořádaných workshopech a přednáškách. Jako bonus po vykonané práci jsem pak měla možnost navštívit přednášky nebo vybrané workshopy také já.

Tou nejdůležitější přidanou hodnotou a mojí hlavní motivací ovšem bylo zjistit úskalí pořádání podobných akcí a zažít na vlastní kůži, jak si s nimi pořadatelé poradí. Tedy zodpovědět si otázku, co je nutné zajistit, aby byla konference bezproblémová a úspěšná.

Klíčovou se ukázala vlastní sebereflexe pořadatelů, kteří po kritice z loňského roku posílili svůj organizační tým právě o dobrovolníky. Účastníci byli hned zahrnuti jejich péčí a vstřícností, věděli, na koho se mohou obrátit v případě nejistoty. Jak se ukázalo, úsměv na uvítanou nebyl jen příjemným přivítáním, ale mostem mezi nimi a organizátory. Řada účastníků se obracela na mne a na mé kolegyně v průběhu celých dvou dní s nejrůznějšími otázkami.

Základem pro pohodlí a komfort účastníků bylo, že fungovala po celou dobu konání akce šatna a k dispozici bylo také občerstvení. Nutností pro dobrou konferenci je samozřejmě primárně její obsah. Tedy výběr přednášek, lektorů. Aktuálnost témat. Program byl pestrý. V dopoledních blocích přednášek se řešila virtuální realita, podpora čtenářství nebo třeba problematika 3D tisku či fake news. Kromě klasiků, kteří nezklamali a mezi něž patří Tomáš Pipota a jeho

Přednáška Bára Votavové z Albatros Media

Foto: autorka

komiksový koutek, spisovatelka, scenáristka a lektorka Klára Smolíková či vynikající kouzelník slova Martin Hak, bych ráda zaměřila svou pozornost především na tři příspěvky, které můžete aplikovat do své knihovnické praxe téměř okamžitě.

Dobrovolnictví v knihovnách

Na práci s dobrovolníky se rozhodně musíte připravovat. Základem je mít pracovníka zodpovědného za dobrovolnickou činnost v knihovně. Koordinátora, který pracuje jak s dobrovolníky, tak s knihovníky, příp. spolupracuje s akreditovaným dobrovolnickým centrem. Akreditace je v tomto směru velmi důležitá, její legislativní zakotvení (zákon č. 198/2002 Sb., o dobrovolnické službě) umožňuje dlouhodobou udržitelnost projektů díky možnosti žádat o dotace. Akreditace je také určitou zárukou kvality.

Pokud vás problematika dobrovolnictví v knihovnách zajímá nebo již dobrovolníky v knihovně využíváte a rádi byste se o své zkušenosti podělili, můžete využít možnosti zúčastnit se konference o dobrovolnictví v knihovnách, která proběhne 3. října 2019 v knihovně Jiřího Mahena v Brně; nebo se můžete obrátit přímo na Ing. Evu Vodičkovou z Krajské knihovny Karlovy Vary, která má letité zkušenosti s dobrovolnickou prací nejen v knihovnách (vodickova@knihovnakv.cz).

Doučování v knihovnách

Doučování v knihovnách pomocí dobrovolníků a za podpory koordinátora Michala Kryla ze společnosti Nová škola se zdá jako úplná hračka, alespoň po shlédnutí jeho příspěvku. Tak proč to nezkusit?

Knihovna poskytne prostor, dobrovolníci (většinou z řad vysokoškolských studentů) věnují svůj čas a děti a studenti středních škol ze sociálně znevýhodněných poměrů dostanou šanci na plnohodnotné vzdělávání.

Aplikace z inovativní dílny Albatros Media

Nové formy čtení a vyprávění představila Bára Votavová z firmy Albatros Media. Chat fiction, tedy vyprávění příběhů formou sms zpráv, či chat konverzace si můžete užít v aplikaci Storki, čtením i jejich samotným tvořením. Obojí tato

aplikace umožňuje. Stáhnout lze na Google Play či App Store. Je zcela zdarma.

Malým čtenářům a jejich rodičům je určená aplikace BOOKO. Jedná se o klasické pohádky v interaktivní formě. Vyzkoušet si ji můžete zdarma na sedm dní také prostřednictvím Google Play či App Store.

Virtuální realita

Ocitnout se v pokoji Řehoře Samsy umožňuje prostorová instalace Kafkovy *Proměny*. Proměna virtuální reality je nový způsob, jak prožít toto dílo světové literatury. V projektu Goetheinstitutu se tak děje díky týmu Mika Johnsona z Prague Film School, jenž vytvořil miniaturní model Řehořova pokoje, do nějž se můžete přenést prostřednictvím virtuálních brýlí. V současné době je instalace na putovním turné.

TEREZA GARAMSZEGI

| terezagaramszeგი@gmail.com

Inspirace

Lekce mediální gramotnosti

Dezinformace, fake news, hoax, ruští trollové, ovlivňování voleb nebo informační válka dnes hýbají společností po celém světě. V době informačního přetížení je ověřitelnost a relevantnost informací jedním z klíčových problémů. Jednou z cest, jak se vyznat ve světě informací, správně je číst, porozumět jim a umět s nimi nakládat, je mediální vzdělávání, resp. výuka mediální gramotnosti.

Touto problematikou se zabývá i iniciativa organizace Člověk v tísni *Jeden svět na školách*. S jejími materiály u nás pracují učitelé a žáci na více než 3600 základních a středních školách. Jsou dostupné zdarma na webových stránkách nebo v tištěné podobě; pro plné využití všech forem a celé šíře lekcí je však nutná registrace. Tento projekt byl prezentován během druhého ročníku konference o mediální gramotnosti nazvaný *(Ne)sledujeme každé vaše kliknutí*, který proběhl v únoru 2019 v Centru současného umění DOX v Praze.

Za všech programů bych ráda upozornila na pětidílnou sérii vzdělávacích videí známého youtubera Kovyho (Karla Kováře). Osvětluje, jak zjistit důvěryhodnost zdrojů. Využívá metodickou koncepci pěti otázek: *Kdo? Co? Komu? Jak? Proč?*, což je jednoduchý nástroj, který lze použít pro analýzu textových i audiovizuálních sdělení. Součástí každého dílu je krátká analýza, anketa mezi žáky a vystoupení mediálního odborníka.

Začleňovat mediální výuku do vzdělávání je výzvou nejen pro učitele, ale také pro knihovníky. Díky iniciativě *Jeden svět na školách* můžeme v knihovnách realizovat lekce informační gramotnosti téměř okamžitě. Příležitost se naskytá třeba v rámci *Týdne mediálního vzdělávání 2019* (proběhne od 20. 5. do 28. 6. 2019). Podrobnosti naleznete na webových stránkách <https://www.jsns.cz/>, nebo si o informace můžete napsat na email tmv@jsns.cz.

TEREZA GARAMSZEGI

| terezagaramszeგი@gmail.com

Využití nových technologií

Zvol si info aneb Mozkem proti fake news!

Zvol si info je studentský projekt, který se zaměřuje na osvětu v oblasti mediálního myšlení a kritického myšlení především mezi českou a slovenskou mládeží. Přednášíme primárně na základních a středních školách po celé České republice a na Slovensku a pomocí *Surfařova průvodce po Internetu* vnášíme studentům náhled na problematiku propagandy, hoaxů, fake news a konspiračních teorií. Nikomu neříkáme, co mají číst, a co ne. Ani co jsou dezinformace, a co nejsou. Pouze poukazujeme na to, jak dezinformační techniky a manipulace fungují a jak si na ně dát pozor.

Cílem je, aby si sami posluchači/čtenáři uvědomili, zda s nimi některé články nemanipulují a následně upravili své chování v informačním prostředí. Od listopadu 2016 jsme již oslovili osm a půl tisíce studentů, navštívili přes 160 škol a napsali jednu knihu – *Nejlepší knihu o fake news, manipulacích a dezinformacích!!!*

Jak vzniklo Zvol si info

Prvním impulzem pro založení *Zvol si info* bylo vypsání kurzu Peer-to-Peer Challenging Extremism, který na katedře politologie Fakulty sociálních studií Masarykovy univerzity v Brně nabídl Miloš Gregor s Petrou Vejvodovou. Do předmětu se nás zapsalo devět studentů a dostali jsme za úkol vymyslet nějakou kampaň, která bude mít dopad na společnost. A protože už nás nebavilo dívat se na to, jak se po internetu šíří nesmysly, řekli jsme si, že by bylo potřeba s tím něco udělat. Bylo nám jasné, že nechceme bojovat proti něčemu, ale za něco (a taky že se nechceme jmenovat „Zavří troubu“, ale raději *Zvol si info*). A to něco poměrně rychle vykristalizovalo do šíření mediální gramotnosti.

Vytvořili jsme *Surfařova průvodce po Internetu*, což je návod, na co si na internetu dávat pozor a jak se nenechat napálit na kdejaký výmysl – třeba že mají hadi nohy nebo že v Keni mají homosexuální lvy. Začali jsme organizovat přednášky a workshopy pro studenty středních škol. Poté jsme ve spolupráci s Národní knihov-

Nejlepší kniha o fake news, dezinformacích a manipulacích!!! (vydal CPress, 2018)

nou ČR a krajskými knihovnami začali přednášet pro knihovníky; aktuálně se věnujeme i základním školám. Rovněž se účastníme nejrůznějších konferencí, kulatých stolů a besed pro širokou veřejnost nebo pedagogy. Nedávno si náš lektor Vojta Bruk vyzkoušel přednášení na univerzitě třetího věku v Náchodě.

S projektem *Zvol si info* jsme získali několik cen za rozvoj občanské společnosti (Gratias Tibi od Člověka v tísni a Cenu rektora Masarykovy univerzity) nebo inovace ve vzdělávání (EduIN). Kromě návštěvy více než 160 škol a oslovení přes 8500 studentů jsme dostali nabídku na napsání

Zakladatelé projektu Zvol si info v kině Scala v Brně v roce 2016

knihy. A tak jsme napsali tu *Nejlepší knihu o fake news, dezinformacích a manipulacích!!!* Jak vás určitě napadlo, tak už jen název je manipulativní, protože nemůžeme jako autoři vědět, jestli ta kniha je skutečně ta nejlepší, to totiž vůbec nezáleží na nás. Spíše jsme se snažili poukázat i na různé marketingové praktiky, které se v médiích objevují a v knize je samozřejmě hned v úvodu vysvětlujeme. Věnujeme se zde mimo zpracovaného *Surfařova průvodce po Internetu* i historii dezinformací, protože „fake news“ není vůbec nový fenomén. Naopak – jedná se o staré praktiky, jen v novém kabátu.

Surfařův průvodce po Internetu (a ještě něco navíc)

Několikrát jsem již tento materiál zmínila. Co to tedy je a jak vypadá? Jde o jakýsi návod, na co si dávat pozor, když sledujeme zprávy. S informacemi to je totiž podobné jako s jídlem. Je jenom na vás, jestli si vyberete zdravé, čerstvé potraviny, a nebo mražený polotovar.

Nechceme poukazovat na to, který web/stránka/článek je špatný, nebo ne. Věříme, že každý má svou vlastní hlavu a že rozpozná, který článek tak trochu „smrdí“, a který naopak stojí za to.

Na základě informací, které čerpáme především z internetu a sociálních sítí, se rozhodujeme v běžném životě: jaké si koupíme boty, kam pojedeme na dovolenou, co můžeme uvařit k večeři, kam bude chodit naše dítě do školy a co bude studovat nebo koho budeme volit. Bez ohledu na důležitost našeho rozhodnutí je potřeba se rozhodovat na základě faktů a ne domněnek, protože v tom případě se můžeme ošklivě zmylit.

Co nás může potkat na internetu?

— Informace

Mají vždy jasného autora nebo zdroj, na portálu jsou uvedeni sponzoři a další kontakty. Článek je úplný, věcný a bez subjektivních soudů. Najdete zde odpovědi na základní otázky: co, kdo, kde, kdy, jak. Čerpá z aktuálních zdrojů, na které v textu odkazuje.

— Dezinformace

Nemusí mít vždy známého autora. Fakta jsou překrucována a manipuluje se s nimi, předkládána jsou neaktuální, nepřesná nebo neověřitelná data. Jejich cílem není společnost informovat, ale zmást a zahltit.

— Hoax

Typ dezinformace, jinak řečeno poplašná zpráva, která nabádá k dalšímu přeposlání. Autoři je často sdílejí jako skandální odhalení, o kterém se podle nich v „mainstreamových médiích“ nedozvíte. Hoaxy se často objevují v řetězových e-mailech s vybitnutím k dalšímu přeposlání.

— Konspirace

Teorie o tom, jak se něco mohlo stát, které ale nemají dostatek důkazů, příp. postrádají logické souvislosti. Například se jedná o konspirační teorie popisující, že ještě někdo žije (Elvis Presley, Michael Jackson nebo Adolf Hitler), nebo konspirace vysvětlující, jak je něco „doopravdy“ (třeba, že je země placatá nebo že na chemtrails je nejlepší ocet).

Na co si dát pozor

— Zdroje

Informace musí mít svůj původ, který se dá doložit a lze dohledat. Internet je úžasný vynález, kde

se dá najít cokoli. Bohužel, ne vždy musí být všechno pravda. Ptejme se: Kdo je autorem? Odkud informace pochází (zpravodajský web, Facebook, přeposlaný e-mail)? Pracuje text s dalšími zdroji a odkazuje na ně? Pracuje s konkrétními údaji?

Opatrně se články, které jsou neurčité a vágní. Mohou obsahovat např. tvrzení o tajném zdroji (*každý dobrý Čech přece ví, že... tuto zprávu jsem dostal od paní, za jejíž důvěryhodnost ručím* apod.). Občas stačí článek vygooglit prostřednictvím konkrétních údajů a podívat se, kdo o „události“ píše dál. Na druhou stranu je možné, že autor nemusí vůbec existovat – viz např. „vlivná influencerka“ Lil Miquela, která je pouze virtuální.

— Svalování viny a nálepkování

Informace má být objektivní, tzn. že se nevyskytuje „černobílost“ (rozdělování společnosti na my vs. oni). Nesvaluje se vina jen na jednu stranu a neobjevují se nálepky (sluníčkář, pražská kavárna, vítači, lepšolidi, ale ani nacisti, xenofobové, nevzdělanci).

— Manipulace s obrazem

Fotky se staly nezbytnou součástí téměř každého příspěvku v online prostoru. Slouží jako důkaz i na přilákání pozornosti. Jenže ne vždy se musí jednat o fotografii/video přímo z místa činu. Stává se, že jsou buď fotografie staré, z jiného místa nebo upravené photoshopem. Ty se dají rozpoznat, pokud se zaměříte na detaily v pozadí (stíny, nápisy, místo) a nebo se dá odhalit jejich původ skrze *Google Images* a *Tin Eye*. Bohužel se dá manipulovat i s videem (pomocí umělé inteligence vznikají tzv. deepfakes).

— Manipulace s emocemi

Média, marketingové kampaně a další cílí na naše emoce. Proč? Protože se na jejich základě

rozhodujeme rychleji a získané přesvědčení v nás zůstává déle, proto se často objevují články, které v nás mohou vyvolávat strach, nenávisť či úzkost (ale i solidaritu), a to právě pomocí obrázků nebo svalování viny a nálepkování. V případech, kdy se vám rozsvítí „kontrolka“, že se objevuje třeba černobílost, napočítejte do deseti a snažte se přistupovat k informaci s chladnou hlavou.

Na závěr něco málo ke **konfirmačnímu zkreslení**. Sociální sítě a jejich algoritmy jsou vytvořeny tak, aby se nám, uživatelům, nabízený obsah co nejvíce líbil. Jiné příspěvky se budou zobrazovat studentům přírodovědecké fakulty, jiné právníkům a úplně jiné zase maminkám na mateřské. Každému se zobrazuje specifický obsah, který je založený na naší „digitální stopě“, tedy podle toho, kam klikáme. Pokud čtete pouze to, co potvrzuje váš názor, pravděpodobně nebudete odrážet skutečný svět.

— Ověřování

Víme, že ověřování dat zabere hodně času, práce i nervů, proto již existují servery, na které se můžete podívat, pokud zrovna nebudete vědět, zda je informace **fakt**, nebo **fake**:

- **Hoax.cz** – česká databáze hoaxů, která sbírá nesmysly na internetu už od roku 2001;
 - **Zvol si info** – web projektu, v blogu se můžete dozvědět více třeba o Deepfakes;
 - **Stopfake.org** – zde se můžete v blogu dozvědět další tipy, jak si ověřovat informace, vhodné pro pokročilé;
 - **Snopes.com** – americká databáze hoaxů.
- A další: **demagog.cz**, **bezfaulu.net**, **svetmedii.info**...

KATEŘINA KŘIVÁNKOVÁ | katerina@zvolsi.info

Foto: archiv Zvol si info

Autorka je předsedkyní organizace Zvol si info.

INZERCE

**KNIHOVNY
SOUČASNOSTI 19**

Konference Knihovny současnosti 2019 se koná ve dnech **10. – 12. září 2019** v prostorách Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci.

Více informací již brzy na stránkách www.sdruk.cz

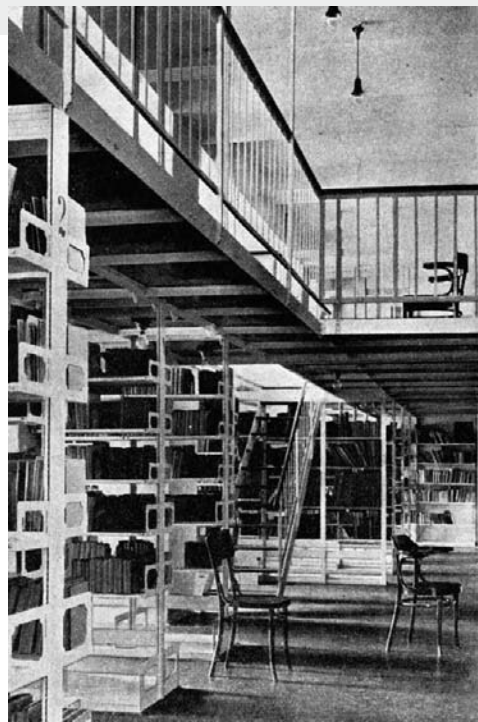
Dopad knihovního zákona z roku 1919 na obce Ústeckého kraje

- Podle šetření na konci roku 1937 chyběla česká menšinová knihovna pouze ve 21 obcích a německá menšinová v 31 obcích. Celkem působilo v kraji 575 českých a 912 německých knihoven zřizovaných obcemi.
- Po roce 1945 se tak v mnoha obcích začaly budovat knihovny prakticky od začátku. Počtu knihoven z doby první republiky však už nikdy nedosáhly.

Výchozí stav

Před rokem 1919 nebyla situace v knihovnách na Ústecku nijak ideální – podobně jako v jiných částech Československa. Podle údajů ze statistického zjišťování stavu knihoven v roce 1905 pouze třicítka obcí na území současného Ústeckého kraje byla jejich zřizovatelem. Obec Vetřelá (dnes část obce Vrbice na Roudnicku) přistoupila k tomuto kroku již v roce 1872 a obec Lenešice na Lounsku o rok později. Většina ostatních obcí začala zřizovat knihovnu až v 90. letech 19. století. Počet knih v těchto knihovnách před vznikem Československa se pohyboval jen ve stovkách, z více než 5000 svazků si čtenáři mohli vybrat v roce 1910 jen ve Veřejné knihovně a čítárně královského města Loun (5714 svazků) a teplicko-šanovské Volksbücherei (6202 svazků). Téměř devět tisíc svazků (8679) v ústecké Volksbücherei und Lesehalle budil obdiv i ve městech velikosti Plzně nebo Prahy. Lounská knihovna se navíc mohla pyšnit faktem, že v roce 1906 dostala budovu darem od městské spořitelny, což byla na rakousko-uherské poměry věc nevídaná. Knihovny totiž většinou měly jen pronajaté místnosti ve školách, hospodách nebo obecních úřadech.

Od roku 1905 do roku 1919 určitě přibýly další knihovny zřizované obcemi na Ústecku. Jejich počet můžeme odhadnout z výsledků šetření, které provedl Státní úřad statistický RČS na území Československa v roce 1920. Důvodem byla

Interiér ústecké německé knihovny

potřeba zmapovat obce, které budou muset zavést opatření, aby vyhověly knihovnímu zákonu. Na území Ústeckého kraje 238 obcí šetření bojkotovalo, z odpovědí ostatních vyplývá, že bez knihovny bylo 489 obcí. Pouze 96 obcí knihovnu zřizovalo a dalších 43 obcí podporovalo nějakou

veřejnou spolkovou knihovnu. Kdyby všech 972 obcí Ústeckého kraje dotazník vyplnilo, byla by sice čísla vyšší, ale úměrně by se zvýšil i počet obcí, kde žádná knihovna neexistovala. A právě těch se týkal knihovní zákon.

Účinnost knihovního zákona

Zákon počítal s nutností zřídit knihovny i pro menšiny. Muselo jich však žít v dané obci minimálně 400 nebo tvořit 10 % populace. Z tabulky měst v Ústeckém kraji, kde v roce 1921 žilo více než 10 000 obyvatel, vyplývá, že v každém městě kromě Loun a Vejprtu musely existovat současně dvě knihovny, městská a menšinová.

město	celkem	Čechů	Němců
Ústí nad Labem	39 830	6 885	30 544
Teplice-Šanov	28 892	4 406	22 489
Most	27 239	8 802	17 014
Chomutov	21 123	1 889	18 245
Varnsdorf	20 328	1 098	18 237
Litoměřice	16 988	5 066	11 015
Žatec	16 211	1 820	13 979
Trnovany	15 485	4 067	10 578
Podmokly	15 103	1 651	12 117
Duchcov	12 619	5 978	6 324
Louny	11 706	11 556	65
Děčín	11 244	1 158	9 289
Vejprty	10 422	96	9 996

Aby bylo půjčování knih snadné ve větších městech, musela se zřídit pobočka tam, kde žilo více než 40 000 obyvatel. Tuto hranici překročilo po sčítání v roce 1930 pouze Ústí nad Labem; pobočku však měla ve 30. letech nejen ústecká knihovna, ale i mostecká a podmokelská.

Veřejné knihovny byly umístěny před rokem 1919 většinou ve školách v několika nevelkých místnostech a tento stav mnohdy přetrvával i za 1. republiky. To byl případ především malých obcí a menšinových knihoven ve větších městech. Menšinová chomutovská knihovna získala prostory v české škole v Lázeňské ulici, litoměřická v menšinové škole na Dlouhé ulici a ústecká v německé škole v Solní ulici. Chomutovská městská sídlila v zadním traktu radnice, teplická ve Školní ulici, mostecká v budově staré pošty.

Byly však i výjimky. Od prosince 1930 se začalo půjčovat ve 2. patře staré litoměřické radnice, kde po odstranění přepážek původních

Litoměřická radnice, v níž byla umístěna knihovna

kanceláří vznikla nádherná čítárna. Byla vybavena nábytkem z kavkazského ořechu a otočnými křesílky po vzoru pražské knihovny. Výrazně si polepšila i podmokelská knihovna, když se roce 1931 přestěhovala ze suterénu chlapecké školy do nově postavené budovy určené přímo pro její účely. Ve sklepení byl rezervní sklad pro 30 000 svazků, v přízemí pak další pro 35 000 svazků, šatna a půjčovna. V prvním patře fungovala informační služba a byla k dispozici velká čítárna pro 120 návštěvníků. Ve druhém patře byl vybudován městský sál se 400 místy k sezení a galerií.

Zkvalitnění služeb

Knihovní zákon nařizoval, aby obce, kde žilo více než 5000 obyvatel, měly čítárnu v místnosti oddělené od půjčovny. Tomu v Ústeckém kraji vyhověly i menší obce. Na konci roku 1937 tak mohli Češi užívat čítárny ve 13 obcích a Němci ve 20 obcích. Největší výběr poskytovala čítárna v Ústí nad Labem, kde si Češi mohli vybrat mezi 82 tituly časopisů a 54 tituly novin a Němci mezi 62 tituly časopisů a 220 tituly novin. Nejdéle byla otevřena německá čítárna v Chomutově – kromě neděle každý den vždy 11 hodin.

V obecních knihovnách zpravidla nebyl volný výběr. Čtenáři si knihy vybírali z katalogů, nebo si mohli zakoupit tištěné seznamy knih. Takové soupisy se dochovaly z menšinové knihovny v Děčíně z roku 1937, městské knihovny v Ervěnicích ze srpna 1931, v Hoře sv. Šebastiána z dvacátých let, v Chomutově z dubna 1925 a pak z března 1927, v Lomu u Mostu (1936), v Přisečnicích (1929), v Roudnici nad Labem (1923 a 1928), menšinové v Trnovanech (1935), v Ústí nad Labem z let 1923, 1928, 1935 a 1938 a v Žatci (1926).

Financování

Financování knihoven zajišťovala z větší části obec. Přispět však mohl i stát (to byl případ chomutovské knihovny, která v roce 1926 dostala dotaci od ministerstva školství a národní osvěty), spolky a majetní občané. Např. v roce 1930 dostala litvínovská knihovna od textilního podnikatele Otty Picka 10 000 korun a chmelařská firma Franze Wurdingera věnovala žatecké knihovně 700 svazků v hodnotě 25 000 korun. Příspevek od obce pak žatecká knihovna mohla využít na nákup not a vytvoření hudebního oddělení.

Stát přispíval především na obvodové knihovny, jež sloužily pro menšiny v malých obcích, které se potýkaly s nízkými rozpočty. První obvodová knihovna vznikla v Mostě a Postoloprtech již v roce 1921. Sestavovala výměnné soubory, které pak rozesílala v putovních skříňkách, bedničkách a krabicích. V polovině roku 1938 fungovalo v Ústeckém kraji sedm obvodových knihoven z celkového počtu 39. Většinou byly zřízeny ve větších městech, výjimku představovaly Neštěmice u Ústí nad Labem. Počet svazků i skříňek na Ústecku nevybočoval z průměru, nejvíce čtenářů (785) využívalo mosteckou obvodovou knihovnu.

Půjčování mohlo být bezplatné, nebo se vybíral roční poplatek v rozmezí 10 až 20 korun či poplatek za půjčený svazek (zpravidla 10 až 20 haléřů, později dokonce až 50 haléřů), jehož výši stanovovala knihovní rada. Další příjem mohl pocházet ze sankčních poplatků.

V Ústeckém kraji jen výjimečně obce přispívaly menší částkou, než kolik určoval zákon. Města, kde žilo více než 10 000 obyvatel, částku 70 haléřů na hlavu mnohonásobně překračovala. V průběhu let podporovaly Litoměřice a Podmokly německou knihovnu částkou i 6,80 Kč, resp. 6,60 Kč na hlavu. V případě menšinové knihovny podmokelští zastupitelé sice tak štedří nebyli, avšak 4,60 Kč pro ni zase tak malou částku nepředstavovalo. Most dokonce dotoval menšinovou knihovnu vyšší částkou (6,60 Kč) než svou německou. Zpravidla ale ve městech, kde převládali Němci, zvýhodňovali „svou“ knihovnu. Žatecká menšinová knihovna si musela vystačit v průměru s 1,60 Kč na hlavu, což však bylo zase více než v českém Terezíně.

Výdaje se ve statistikách členily na nákup knih a jejich vazbu, na správu, na odměny pro

knihovníka a pomocníky. Částka na knihy byla zpravidla nejvyšší. Knihovníci mohli využít služeb Deutsche Volksbüchereigenossenschaft v Litoměřicích, která vznikla v roce 1920. Mnohé knihy nakoupili za levný peníz v roce 1923, kdy se Německo potýkalo s hyperinflací. Knihy však byly vytištěny na nekvalitním novinovém papíře a dlouho nevydržely.

Budování fondů a výpůjčky

Nařízení vlády ke knihovnímu zákonu stanovovalo, že se fond ve větších knihovnách měl rozrůstat každoročně aspoň o takový počet vázaných svazků, který se rovnal 1 % počtu všeho obyvatelstva obce. U desetitisícové obce se tak jednalo o 100 svazků, což nebyl problém dodržet. Větší nárůsty fondu zaznamenáváme u menšinových knihoven, které začínaly jen s desítkami svazků, ale díky nařízení se jejich fond mnohonásobně zvětšil. Patrně to bylo především u menšinové děčínské a žatecké knihovny. První vykazovala v roce 1922 pouhých 49 svazků, ale v roce 1937 již disponovala 3410 svazky, u druhé jmenované ve stejném období vzrostl fond z 682 svazků na 6099. U německých knihoven k tak prudkým nárůstům nedocházelo. Mostecká knihovna v roce 1923 uváděla 2204 svazků, v roce 1937 12 255 svazků. K malému nárůstu sice došlo u knihovny v Teplicích-Šanově z 16 906 svazků v roce 1924 na 20 568 svazků v roce 1937, ale po ústecké knihovně měla absolutně nejbohatší knihovní fond.

Na kvalitu fondu dohlížela knihovní rada. Nesměly se do něho zařazovat tzv. krváky, indiány, ba ani detektivky, a tak se hlavně půjčovaly různé ženské romány. Např. v mostecké knihovně se v roce 1928 nejvíce četly romány Rudolfa Greinze, Rudolfa Herzoga či Jacoba Christopha Heera, autorů, jejichž jména dnes znají jen literární kritici. Časem se i některé zakoupené publikace schválené knihovní radou musely z německých knihoven vyřadit. V roce 1937 vyšel seznam zakázaných knih, podle něhož nesměla být ve veřejné knihovně publikace *Die Erotik in der Photographie* ani tituly od K. H. Franka, K. Gottwalda, A. Hitlera či V. I. Lenina.

Zájem o knihovnu mezi veřejností lze sledovat podle počtu čtenářů a počtu výpůjček na stovku obyvatel. V Podmoklech v druhé polovině 20. let docházelo do knihovny devatenáct Němců ze sta, v Žatci dvacet Němců ze sta a v Ústí nad

Labem dokonce třicet sedm, následně však došlo v tomto městě k poklesu pod desítku Němců ze sta. Zdá se, že lze důvěřovat spíše statistickým údajům z Teplic, z nichž lze vypočítat, že zde mělo o knihovnu trvalý zájem jedenáct Němců ze sta, a v Chomutově, kde se postupně zvyšoval počet čtenářů až na jedenáct Němců ze sta v roce 1937. Z menšinových knihoven měla dobré výsledky mostecká knihovna, kterou ve druhé polovině 20. let i v první polovině 30. let navštěvovalo šestnáct Čechů ze sta. Pokud jde o výpůjčky, nejlepšími výsledky se mohla pochlubit lounská knihovna, protože v průměru dosahovala ve 20. letech 300 výpůjček na sto Čechů a v roce 1937 už dokonce 480 výpůjček.

Do knihoven se nechodilo jen kvůli půjčování knih a čtení novin a časopisů. Pořádaly se v nich také kulturní akce. Pověstná tím byla teplicko-šanovská knihovna, která ve třicátých letech lákala na čtenářské večery.

Bilance

Po roce 1930 bylo území Ústeckého kraje rozčleněno již na 996 obcí. Podle šetření na konci roku 1937 chyběla česká menšinová knihovna pouze ve 21 obcích a německá menšinová v 31 obcích. Celkem působilo v kraji 575 českých a 912 německých knihoven zřizovaných obcemi.

Veřejné knihovny v Ústí nad Labem za první republiky

Příspěvek se věnuje osudům městské německé a české menšinové knihovny v Ústí nad Labem v období první republiky.

Německá městská knihovna

Ústí nad Labem patřilo mezi ta města, která zřídila veřejnou knihovnu ještě před vydáním knihovního zákona v roce 1919. Její budova byla postavena v letech 1909–1912 a patřila mezi nejmodernější v Evropě. Podobně jako v případě stavby knihovny ve Svitavách (1892) a Chebu (1911) se musel nejdříve najít mecenáš, z jehož prostřed-

Budova, v níž působila chomutovská německá knihovna během 2. světové války

Připojením pohraničí k Německé říši po podepsání Mnichovské dohody přišlo Československo prakticky o všechny tyto knihovny s výjimkou knihoven části roudnického, libochovického a lounského okresu. Mohlo tak jít o ztrátu až 800 000 svazků. Protektorátní vláda se sice pokusila získat zpět aspoň fondy obvodových knihoven, ale většinou neuspěla.

Po roce 1945 se tak v mnoha obcích začaly budovat knihovny prakticky od začátku. Počtu knihoven z doby první republiky však už nikdy nedosáhly. Na konci roku 2017 totiž působilo v Ústeckém kraji „jen“ 289 veřejných knihoven a 55 jejich poboček.

ALEŠ BROŽEK | brozek@svkul.cz

Foto: archiv SVK v Ústí n. L.

Uspořádání prostor

Uspořádání knihovnických prostor vymyslel tak, aby se cesty těch, co si přišli pro knihu, nekřížily s těmi, kteří si půjčenou knihu odnášeli. Čtveřice knihovnických vyškolených pomocných sil ve 20. letech hravě zvládala vydávat a přijímat denně 500 svazků, ve špičkách i 800. Vyplnění žádanek usnadňoval velký čtyřsetstránkový katalog se spoustou odkazů. Základní informace dostal čtenář přímo od pomocné síly u přepážky. Pokud potřeboval zevrubnou informaci, musel zajít do ředitelny.

Výpůjční prostory sousedily se skladem vybaveným moderními regály ve dvou patrech. Jejich kapacita byla sice 60 000 svazků, což koncem 20. letů postačovalo; v té době byly jen z větší poloviny zaplněné. V případě potřeby by se však po úpravách do skladu vešlo až 100 000 svazků.

Návštěvníci čítáren si nejprve museli odložit v prostorné a bezplatné šatně kabáty, klobouky a tašky a poté postupovali dále ve směru ukazatelů. První oddělení, na které narazili, byla velká čítárna neboli čítárna novin. Pět vysokých oken zajišťovalo dostatek světla pro čtenáře sedící v pohodlných křeslech. Do nich si mohli donést noviny visící na obložení zdí pod tabulkami s názvy měst a periodik. Ti, kteří často vysedávali v čítárně, si oblíbili dvě niky směřující k dvornímu traktu, protože v nich měli více klidu a soukromí. Na stěnách nik visely některé populární časopisy.

Pro odborné a kulturní časopisy byla vytvořena čítárna časopisů sousedící s čítárnou novin. Druhé dveře z ní vedly do čítárny knih. Ta obsahovala 2000 svazků klasické literatury spolku německých středoškolských učitelů. Původně byla projektována jako čítárna pro mládež.

Nejklidnější místo na konci čítáren bylo určeno studovně. Stoly měly židle jen z jedné strany, světlo přicházelo ze dvora. V nikách ve stěně byly regály s encyklopediemi a příručkami ze všech oborů lidského vědění. Technický spolek studovnu využíval k půjčování patentových spisů. Další dveře z ní vedly do kanceláře ředitele a výboru. Kancelář ředitele a výboru sloužila i jako knihovní archiv. Ve skříních ve stěně byly nejvýznamnější knihy, které se půjčovaly jen prezenčně. Skleněné dveře navíc umožňovaly nahlížet do čítárny časopisů, čítárny knih a studovny a kontrolovat chování návštěvníků. Vedle šatny

byla malá místnost, kde se prováděla fyzická očista knih.

Přednáškám, zpěvu a hudbě sloužilo celé první patro 50 metrů dlouhé budovy. Širokým schodištěm se vstupovalo nejprve do foyer s dobře vybavenými prostorami pro odkládání svrchního šatstva. Zde byla vystavena bysta mecenáše. Čtyřmi dveřmi se vstupovalo do velkého sálu, kde se v roce 1928 provedla renovace. V sále mohlo sedět 320 návštěvníků, dalších sto na galerii. Kapacita pro stojící návštěvníky činila 600.

Pro komornější akce sloužil malý sál s přílehlou šatnou a s vlastním východem. Jeho kapacita byla 143 míst. Posuvné stěny instalované v roce 1928 umožňovaly však rozšířit místa k sezení o dvě řady buď v jednom, nebo druhém sále. Také velikost niky ve velkém sále, v níž se mohlo přednášet (přednášek se ročně konalo až 200), promítat film nebo umístit osmdesátičlenný pěvecký sbor, byla variabilní. V prvním patře byla ještě místnost pro porady obchodnického spolku a učebna, kde se patrně školili i němečtí knihovníci z celé republiky.

Výstavní prostory ve druhém patře tvořily čtyři velké sály s přístupem světla shora. Instalovalo se do nich kolem deseti výstav ročně. Ve zvláštních prostorách na patře byla stálá galerie děl nejvýznamnějších sudetských Němců. Jednou z posledních výstav před zabráním pohraničí byla expozice Masarykova a Benešova životního díla ve velkém sále, která proběhla od 3. 4. do 1. 5. 1938.

Podle statistik za rok 1905 měla ústecká německá knihovna 4337 čtenářů, což bylo více, než kolik uváděla pražská veřejná knihovna. Počet čtenářů v Ústí nad Labem rostl každým rokem

Výpůjční pult v německé městské knihovně

s maximem v roce 1926. Tehdy, máme-li věřit statistikám, v ní byl zapsán každý třetí ústecký Němec včetně nemluvňat. Ve třicátých letech se ve statistikách objevila mnohem nižší čísla, odpovídající devíti čtenářům na sto obyvatel, což asi přesněji vystihovalo realitu.

Česká menšinová knihovna

Před vznikem Československa žili Češi v okrajových částech města, kam přišli za prací. Po roce 1918 se do Ústí přistěhovali čeští úředníci a učitelé. Počet českého obyvatelstva vzrostl do té míry, že se město muselo postarat o menšinovou knihovnu. Jmenovalo knihovni radu (poprvé se sešla 15. 1. 1921) a poskytlo subvenci 5000 korun již pro rok 1920. Problém byl ale s knihovnickými prostory. Město sice slíbilo prostory ve škole, které německá knihovna využívala do roku 1912, ale v nich už bydlel český učitel. Menšinová knihovna tak zahájila činnost 4. 4. 1922 na školním dvoře v přízemním domku, v němž dříve bydlel školník. Byly to tři malé místnosti, v zadní měl knihovník sklad knih a pracoval a půjčoval v ní, dvě přední byly určeny pro čítárnu. Vybaveny byly 16 židlemi, z toho jedna byla v zadní místnosti, dvěma skříněmi, větším stolem a třemi věšáky. Později se dokoupila dvě plivátka a devět rámu na časopisy. Osvětlení bylo plynové.

Zpočátku měla menšinová knihovna otevírací dobu každou sobotu dvě hodiny. Koncem dubna 1922 došlo k rozšíření otevírací doby na úterý a pátek od 18 do 20 hodin. Od září 1935 byla přístupna jednu až dvě večerní hodiny ve čtyřech pra-

První číslo časopisu Die neue Bücherei, vydávaného německou knihovnou v Ústí n. L. (vlevo), a tištěný seznam knih vydaný českou menšinovou knihovnou v Ústí n. L.

covní dny. Čítárna byla provozována denně hned od počátku, a to v době od 17 do 20 hodin. Později se otvírala v poledne a zamykala v půl osmé večer.

Čítárna měla šťastnější osud než půjčovna knih. V roce 1934 získala prostory v budově německé knihovny, kterou navštěvovali jen ti Češi, kteří uměli německy nebo které lákaly zde pořádané koncerty a výstavy. Menšinová knihovna se přestěhovala do slíbených prostor školy v listopadu 1925. V ní se půjčovalo až do září 1938, kdy byly místnosti zapečetěny a zámek zalit olovem. V říjnu 1938 pak byly české knihy údajně spáleny na školním dvoře.

Zkáza německé knihovny

Ani budově německé knihovny se nevedlo lépe. Během 2. světové války sice fungovala, ale v dubnu 1945 ji bomby amerického letectva značně poničily. Po válce bylo ústecké německé obyvatelstvo „odsunuto“ a budova knihovny srovnána se zemí.

ALEŠ BROŽEK | brozek@svkul.cz

Popisky k titulní straně obálky:

- 1 Budova městské německé knihovny v Ústí n. L., postavená v letech 1909–1912; nálet v dubnu 1945 ji značně poškodil – po válce byla srovnána se zemí
- 2 Detail interiéru: galerie ve velkém sále
- 3 Park u knihovny s fontánou
- 4 Vstupní portál

Špindlerova knihovna za první republiky

Ačkoliv Roudnice nad Labem byla v 19. století kulturním a společenským centrem Podřipska, veřejná knihovna byla zřízena až po vydání knihovního zákona a knihy začala půjčovat teprve v roce 1921. Přitom už v roce 1910 při statistickém zjišťování stavu knihoven v českých zemích se uvádělo, že se „veřejná knihovna zakládá“.

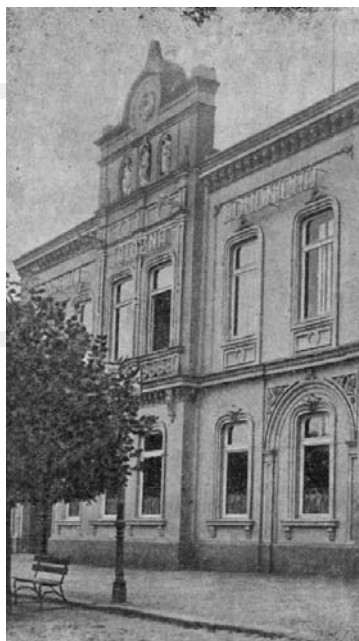

Foto: archiv Podřipského muzea

Budova roudnické radnice

Knihovna byla pojmenována po Ervínu Špindlerovi (1843–1918), spisovateli, politiku a pracovníku veřejné správy. Ten svou knihovnu odkázal městu a ta se stala jejím základem. V mnohých jeho knihách byla vepsána věnování od autorů (Vítězslav Hálek, Jiří Karásek ze Lvovic, Antonín Klášterský, Gustav Pflieger-Moravský, Jaroslav Vrchlický). Další svazky předaly roudnické spolky, jako byl Vzdělávací sbor, Literární kroužek Březina, Občanská beseda, Pochodeň, Národní odborové sdružení československých kovopracovníků, Sokol a Kroužek akademiků.

Knihovna byla umístěna v 1. patře radnice. Protože při sčítání obyvatel v roce 1921 uvedlo německou národnost jen 51 osob ve městě, nebylo nutné zřídit menšinovou knihovnu. Knihy se půjčovaly zdarma, ale jejich počet byl omezen na dvě až tři při jedné návštěvě. Beletrie se musela vrátit do dvou týdnů, naučná literatura do tří

týdnů a prodloužit se mohla jen jedenkrát. Půjčené knihy se daly zamluvit za poplatek 1 Kč.

O zájmu roudnických obyvatel o knihovnu a štědrosti městských zastupitelů vypovídá tabulka (viz dole).

Během okupace byly vzácné knihy a dokumenty z roudnické knihovny uschovány. Některé dokumenty však byly zabaveny a jejich přečtení bylo popraveno.

ALEŠ BROŽEK | brozek@svkul.cz

rok	počet českých obyvatel	počet knih	počet čtenářů	vypůjčky	z toho naučná	příspěvek obce v Kč	příspěvek celkem	výdaje
1922	8 767	4 416	305	13 971				
1923	8 767	4 487	376	15 265		15 297	15 771	15 560
1924	8 767	4 951	400	15 780	830	15 000	17 399	16 431
1925	8 767	5 374	440	21 853	1 066	15 000	15 548	15 729
1926	8 767	4 863	371	15 114	876	15 000	15 889	15 741
1935	9 042	7 205	490	18 401	1 251	12 991	14 059	15 134
1937	9 042	7 516	446	17 935	742	17 391	22 252	22 585

Síla literatury

PUCHNER Martin. Svět ve slovech.

Preložil Petra Johana Poncarová. Brno: Host, 2018, 416 s.

ISBN 978-80-7577-579-5

Jaká je opravdová síla literatury? Mohou být psaná a tištěná slova skutečnými aktéry dějin? Jak důležité jsou pro národy či státy tzv. ustavující literární texty? Mohou příběhy utvářet národy, historii a civilizaci? Tyto a další podobné otázky si ve své knize položil literární kritik, filozof a profesor anglické literatury na Harvardu a v Berkeley Martin Puchner (* 1969).

Začíná obrazem z vesmíru: na palubě Apolla 8 čtou kosmonauti v roce 1968 z Bible, což Puchner vnímá jako poselství o vlivu ustavujících textů, které v průběhu času získaly moc a význam a nakonec se staly zdrojem kódů pro celé kultury – tyto texty lidem říkají, odkud pocházejí a jak by měli žít. Jeho procházka dějinami literatury, z nichž si vybírá několik důležitých děl a autorů, a to z celého světa, úzce souvisí také s rozvojem písma a s vynálezem knihtisku. Zavede nás do starověku a vypráví, proč si Alexandr Veliký dával pod polštář Homérovo *Íliadu*, o objevení *Eposu o Gilgamešovi*, o Ezdrášovi a stvoření *Svatého písma*. A co měli mj. společného Buddha, Konfucius, Sókratés a Ježíš? ...ani jeden z nich nepsal. Naopak všichni trvali na tom, že si žáky shromáždí kolem sebe a budou je učit prostřednictvím rozhovorů tváří v tvář. Zrodil se nový typ literatury: literatura učitelů, protože učení těchto čtyř myslitelů zapsali až jejich žáci.

Pro mnohé je ještě i dnes překvapení, když zjistí, že první velký román v dějinách napsala dvorní dáma na japonském dvoře kolem roku 1000 našeho letopočtu. Je to *Příběh prince Gen-džiho* paní Murasaki Šikibu, v němž titulní hrdina vychovává skutečnou dvorní dámu ze své nastávající kromě jiného tím, že ji učí umění krasopisu

a skládání básní. *Tisíc a jedna noc*, tedy soubor vyprávění Šeherezády, vnesla do literatury rámcový příběh, který pak využili třeba Boccaccio nebo Chaucer. Vynález evropského knihtisku Johannem Gutenbergem v polovině 15. století byl obrovskou revolucí, z níž později, na začátku 16. století, těžil i církevní reformátor Martin Luther. Podíváme se také do Jižní Ameriky v době, kdy ji dobývali Španělé; z maayské kultury nám zůstala *Knih rad*, tedy *Popol Vuh*. Zásadním textem španělské literatury je Cervantesův román o donu Quijotovi. K napsání druhého dílu autora donutilo pirátské pokračování od jiného spisovatele. Benjamin Franklin sehrál důležitou roli nejen při vzniku Spojených států amerických, ale také v dějinách literatury a vydávání novin. Goethe zase zavedl pojem „světová literatura“. *Komunistický manifest*, boj Anny Achmatovové a Alexandra Solženicyna proti Sovětskému svazu, africký epos či Derek Walcott, který napsal ustavující básnický text *Omeros* pro malý národ na Svaté Lucii, to jsou další náměty Puchnerovy pozoruhodné knihy. Literatura napřed byla exkluzivním vlastnictvím písařů a králů, ale postupně se začal rozšiřovat okruh čtenářů i autorů. Její demokratizaci napomohly různé nové vynálezy od abecedy a papyru po papír a tisk, (...) otevřely literaturu většímu počtu lidí, kteří následně vytvořili nové literární formy – romány, noviny, manifesty – a zároveň upevňovaly význam starých ustavujících textů.

MILAN VALDEN | Milan.Valden@seznam.cz

Zemřel PhDr. Zdeněk Šimeček, CSc. (28. 2. 1929–4. 2. 2019)

Foto: archiv autora

Sotva jsem dopsal medailon k devadesátinám doktora Zdeňka Šimečka, nestora českých slavistů, historiků knižního obchodu a žurnalistiky, který by je oslavil letos, zasáhl bohužel osud, a tak píši tento nekrolog...

Zdeněk Šimeček vystudoval reálné gymnázium v pražské Michli, které absolvoval v roce 1948. Po maturitě si zvolil ke studiu oborovou kombinací archivnictví a historii na FF UK, kde na jeho odborný růst měli zásadní vliv čelní odborníci z výše uvedených oborů, zejména doc. Z. V. Tobolka a prof. V. Vojtíšek. Po promoci začal působit jako archivář v Městském archivu v Táboře. Jižní Čechy si tehdy velmi oblíbil, nejvíce Pelhřimovsko, odkud pocházeli i jeho předkové. Po absolvování rigorózní zkoušky a získání doktorátu z filozofie zakotvil v Okresním archivu v Českých Budějovicích. Setrval zde do roku 1955. V tomto období vytvořil mnoho studií o obchodních stycích jižních Čech se sousedním Rakouskem. Poté se vrátil zpět do rodné Prahy, kde ho v roce 1955 přijali do Novinářského studijního ústavu na pozici knihovníka a odborného bibliografa. Na tomto pracovišti se zaměřoval hlavně na počátky dějin novinářství a časopisectví v Českých zemích, dějiny tiskové politiky a cenzury nejen v českých zemích, ale i v celé Evropě. Publikovanými odbornými statěmi, které se staly nosnými pilíři literatury v oblasti dějin žurnalistiky, kterým se věnoval zejména po přesídlení do Brna, si získal odborné renomé jak u nás, tak i v zahraničí. Zaměřil se nejen na brněnský rozvoj novinářství, ale i na celou Moravu. Jedním z výsledků jeho činnosti byla i monografie *Brněnské noviny a časopisy od doby nejstarší až do roku 1975*, kterou napsal s Jaromírem Kubičkem, pozdějším ředitelem dnešní Moravské zemské knihovny.

V roce 1962 dr. Šimeček začal působit v Československo-sovětském institutu Československé akademie věd, později přejmenovaném na Ústav slavistiky. Zde působil na pozici dokumen-

tátora. Po jeho přechodu z Prahy do Brna v roce 1965, kde se posléze oženil a založil rodinu, zakotvil v brněnské pobočce Ústavu slavistiky jako vědecký pracovník. Tato instituce nějakou dobu nesla název Ústav dějin evropských socialistických zemí ČSAV. Vědecká činnost na tomto pracovišti mu otevřela přístup i do nových oborů, hlavně do slavistiky.

Šimečkovou doménou v dějinách slavistiky byla její důležitost v habsburské monarchii. Stále se však souběžně zabýval bibliografií a dějinami žurnalistiky, diplomatikou a archivnictvím. V roce 1993 přestoupil Zdeněk Šimeček z již zmiňované brněnské pobočky Ústavu slavistiky AV ČR do brněnského Historického ústavu AV ČR, ve kterém ale setrval pouze jeden rok a potom již nastoupil do penze. Přesto byl stále vědecky značně plodný.

V roce 1997 vyšla výběrová bibliografie jeho prací ke 45. výročí jeho vědecké činnosti, kde nalezneme 250 položek prací různého rozsahu – časopiseckými studii počínaje a samostatně vydanými publikacemi konče. V roce 2014 vyšlo poslední Šimečkovy velké dílo, které napsal s prof. Jiřím Trávníčkem. Nese název *Knihy kupovatí...* Autoři v ní mapují dějiny knižního trhu v českých zemích. Do kontextu doby je zasazen i vývoj jednotlivých nakladatelských domů u nás.

Zdeněk Šimeček patřil mezi významné osobnosti v mnoha oborech, do kterých za dobu svého bádání zasáhl. Svými poznatky objasnil různé neurčitosti v těchto vědních disciplínách. Vědců s tak rozsáhlým zaměřením, jako byl on, u nás ani v zahraničí mnoho nenajdeme. Za jeho počiny mu patří obrovský dík. Čest jeho památce.

PAVEL PEŠŤA | pestapa@seznam.cz

SMÍTALOVÁ, Petra. Marečku, podejte mi knihu! *Lidové noviny* [online]. 2019, (42), 14 [cit. 2019-02-25]. ISSN 0862-5921. Dostupné z: <http://www.lidovky.cz/>.

Seznámení s výsledky reprezentativního průzkumu dětského čtenářství *České děti a mládež jako čtenáři v roce 2017*, který iniciovala Národní knihovna ČR. Autorka porovnává, jak čtou děti ve věku 6–8 let, děti 9–15 let a mládež starší 15 let. Srovnává četbu chlapců a dívek. Uvádí vliv čtení na slovní zásobu, souvislost čtení se školním prospěchem, vliv rodiny na čtení a konkrétní tituly, které děti nejraději čtou. Sleduje kritéria, podle kterých si děti a mládež vybírají tituly – díky existující široké nabídce titulů nemá jednoznačné preference. Text se rovněž zabývá tématem povinné četby, jejím zastaráváním a přizpůsobením novým vzdělávacím potřebám (povinná četba se mění v systém doporučené četby). Věnuje se důvodům, proč některé děti nečtou, motivací k četbě (ve škole i v rodině, návštěvou knihovny). Popisuje akce knihoven, které mohou vést k podpoře čtení. Problematice tohoto průzkumu je také věnován článek BARÁK, Vladimír. Překvapující data: děti čtou častěji. *Týden* [online]. 2019, (5), 22 [cit. 2019-02-25]. ISSN 1210-9940. Dostupné z: <http://www.tyden.cz>.

GABZDYL, Josef. Černou kostku doplní velký parkovací dům. *Mladá fronta Dnes* [online]. 2019, (26), 16 [cit. 2019-02-25]. ISSN 1210-1168. Dostupné z: <http://zpravy.idnes.cz/mfdnes.asp>.

Představení přepracovaného projektu novostavby Moravskoslezské vědecké knihovny v Ostravě (tzv. Černé kostky), který bude realizovat brněnský ateliér Kuba & Pilař. V článku se dále uvádí harmonogram zahájení stavby a otevření knihovny, náklady, které budou na celou stavbu potřeba, a důvody přepracování starého projektu.

ENDRŠTOVÁ, Michaela. Rozmach digitální knihovny brzdí spor o peníze za licence. *Hospodářské noviny* [online]. 2019, (8), 2 [cit. 2019-02-25]. ISSN 0862-9587. Dostupné z: <http://www.hn.iHNed.cz/>.

První část článku se věnuje problematice licenčních smlouvy mezi agenturou DILIA, zastupující

autory tištěných děl, a Národní knihovnou ČR. Představuje částky, které by na odměnách měla agentura DILIA dostat. Licenční poplatky se Ministerstvu kultury zdají příliš vysoké a nechce na ně dát peníze. Na konci roku 2018 skončila možnost zaplacení vědeckého článku nebo části odborné publikace, kterou knihovníci naskenovali a poslali e-mailem. Jsou zde nastíněny možnosti, jak danou situaci řešit.

JANOŠEK, Artur. Jak státu vyfoukli poklad. *Mladá fronta Dnes* [online]. 2019, (47), 3 [cit. 2019-02-25]. ISSN 1210-1168. Dostupné z: <http://zpravy.idnes.cz/mfdnes.asp>.

Autor ve svém příspěvku popisuje průběh dražby vzácného středověkého dokumentu psaného na pergamenovém papíře. Jde o latinsky psaný notářský zápis z roku 1414 o vyhlášení klatby nad přítelem a advokátem Jana Husa – Janem z Jesenice. O dokument měla zájem NK ČR.

SMOLÍKOVÁ, Klára a Marie TĚTHALOVÁ. Knižka nám umožňuje vidět, co kolem sebe nemáme. *Informatorium 3–8* [online]. 2019, (1), 6 [cit. 2019-02-25].

Rozhovor s Klárou Smolíkovou, českou spisovatelkou, scenáristkou komiksových příběhů, publicistkou a propagátorkou dětského čtení na témata: čtenářství, dětské čtenářství, kniha jako médium, přínos četby pro děti a čtení dětem, budování moderní živé knihovny. Podrobněji se věnuje přínosu čtení knih pro předškolní děti, dále komiksu jako spojení obrazu a textu (tzv. „komiksově gramotnosti“). Nastiňuje roli rodiny v podpoře čtenářství, například čtením dětských časopisů či předčítáním mladším sourozencům apod. Krátce se věnuje vlivu audioknih na podporu čtení v dospělosti. Zajímavou část tvoří úvahy na téma podpory čtenářské gramotnosti v klasických a alternativních školkách. Varuje před nedostatečnou čtenářskou gramotností, která může mít za následek neschopnost práce s textem a potíže ve vzdělávání po celý život. Klára Smolíková také organizuje workshopy o čtení v knihovnách, dále se zamýšlí nad prací se čtenářem v knihovnách a získáním kladného vztahu ke čtení v knihovně. Na závěr se věnuje otázce významu knihy pro autory.

Ke Krušným horám a možná ještě dál

4. část knihovny Ústeckého kraje

Foto: J. W. Procházká a K. Smolková

Asi největší počet dopravních komplikací jsme zatím zažili při cestách do Ústeckého kraje. Praha nás nechce pustit a uvězní v zácpách, když se snažíme dojet do Kadaně. Auto nám umřelo mezi jablečnými sady cestou do Postolopr. Naposledy nedopadl výjezd do čtenářského klubu v Litvínově. Pokud mají silnice svou vlastní hlavu, jaké síly číhají ve městech, do kterých míříme? Neprozkoumali jsme vše, ale třeba již s jistotou víme, že nedaleko děčinské knihovny krouží strážníci, aby neznalé přespolní vytrestali pokutou za parkování. Knihovníci však střeží své majáky a temnotu prozáří jasným světlem, podle kterého je najdou čtenáři i spisovatelé.

Knihovna s ocelovým schodištěm

Nejseverněji nás zatím pozvání z knihovny zavedlo do Varnsdorfu. Klára se sem rozjela s jistými obavami, neboť navigace tvrdila, že nejlepší cesta do Šluknovského výběžku vede přes Polsko. Kupodivu to tvrdily i místní usměvavé knihovnice.

Nakonec po polských silnicích dojezda před říjnovým slunce zalitou teple žlutou třípodlažní budovu, před kterou se na děti těší prolézačky. Budova bývalé průmyslové školy byla na knihovnu a další kulturní prostory přebudována před deseti lety, ale stále svítí novotou. Nejvíce se leskne samostatné točivé ocelové schodiště na fasádě a Klára nebyla první ani poslední, kdo zalitoval, že nevede do knihovny ani k odpalovací raketové

rampě. Rozhodně toto nouzové požární schodiště podněcuje fantazii. Už se těšíme, až do světlé a vzdušné knihovny, kde vládne Knihoduo Hanka a Vladka, zavítáme na podzim ve dvou a pořádně prozkoumáme nejen knihovnu, ale i její okolí.

Knihovna z knih postavená

Když jsme připravovali večerníček *Vynálezce Alva* a hledali pro režiséra a výtvarníka Ludka Bártu předobraz knihovny, kterou malý vynálezce se svým stavbometem postavil, posílali jsme mu fotky kansaské knihovny. O to větší bylo naše překvapení, když jsme dorazili ke knihovně děčinské. Rozvlněnou betonovou stavbu zdobí barevné pruhy připomínající knižní hřbety v regá-

lech. Stavbu jsme prozkoumali podrobněji a došli jsme k závěru, že nad řekou mají Děčínští postavenou archu plnou knih připravenou k vyplutí. Koneckonců kromě lektorování čtenářských workshopů jsme přijeli také kvůli předávání titulu Knihozrouti čerstvým čtenářům v rámci projektu *Už jsem čtenář – Knížka pro prvňáčka*.

S tímto skvělým projektem, který všude propagujeme, jsme se poprvé potkali ve staňkovické knihovně. Činorodá knihovnice Sylva Jahelková tehdy pozvala Kláru, aby pro prvňáky uspořádala hravou dílnu s vynálezcem Alvou a potom pasovala prvňáčky na čtenáře. Protože knihovna bezprostředně sousedí s městským úřadem, k důstojné atmosféře zdejších setkání se čtenáři přispívají i městské prapory a státní znak v zasedací místnosti.

Květy z knihovnické zahrádky

I v roudnické knihovně pojmenované po Ervínovi Špindlerovi se snaží podchytit rozvíjející čtenářství i neopomenout zalít nadšením ani jednu rozčepřenou hlavu zvidavých prvňáčků. Třeba z nich vyrostou básníci jako ze Špindlera, který publikoval pod jménem Jaroslav Květenký a po kterém je knihovna pojmenovaná.

Koneckonců nedaleká litoměřická knihovna nese jméno Karla Hynka Máchy. Snad v duchu zahradnické tradice nás knihovnice Zora Čuchalová požádala o program o starých řemeslech vycházející z Kláříných knih *Řemesla* a *Jak se staví město*. V knihovně totiž připravili etapovou soutěž nazvanou *Cestujeme časem* pro celé rodiny, kterou provázely různé úkoly a tvůrčí workshopy. Každá rodina si dokonce vybrala dobu, ve které by chtěla žít. Znělo to přímo pohádkově. Přesto jsme trnuli, jakou bude mít sobotní setkání účast. Zbytečně. Přišly skvělé rodiny a do aktivit se s chutí zapojovali i tatínkové.

Detektivové na zámku

Na volnočasový formát, kvůli kterému přijde veřejnost do knihovny dobrovolně a ve svém volném čase, neexistuje snadný recept. Co se daří uvařit v jedné knihovně, může se snadno připálit ve druhé. Paní Vlasta Součková z knihovny v trmickém zámku umí na celodenní sobotní akci přilákat rodiny třeba i díky tomu, že do programu zařazuje nejen knižní dílny, ale také dětská pěvecká vystoupení. A leckterý dospělý, vylákaný

Pasování prvňáčků na čtenáře v Městské knihovně Děčín

Foto: archiv autorů

do knihovny pod záminkou, že uvidí svou ratolest na pódiu, ocení, že je zde možné posedět v malé kavárně a dopřát si občerstvení. Vždyť na zámku sídlí také muzeum vláček.

To, že na správný zámek patří nějaký ten zločin a s ním detektivní pátrání, se jen potvrdilo na velkém setkání malých detektivů. Den pro dětskou knihu jsme obohatili školou vynálezců a detektivním workshopem. Malí čtenáři se dozvěděli všechny detektivní figle, které používají Artur a Bára v příbězích *Tajné dvojky*. A tyto schopnosti pak jaksepatří použili pro vyhledávání zakódovaných slov anebo rovnou při kreslení ve dvojicích, kde jeden čtenář byl policista a druhý svědek, a oba dávali dohromady tvář podezřelého promítnutou na plátně. Výsledky byly skvělé, takže Trmice se nemusí bát žádné vlny zločinnosti. Detektivní podhoubí jsme povzbudili k růstu a pátrání po záhadách.

Komiks také na zámku, ale tentokrát na nádvoří

Do programů pro chomutovskou knihovnu se – alespoň nám to tak připadalo – energicky zakousla Lucka Hlivková. Hledá pro veřejnost neotřelé formáty, které by zaujaly mládež. Akce, kterou se knihovna loučila s letními prázdninami a které jsme se zúčastnili, nesla název *Comics break*. Na pódiu na nádvoří jezuitské koleje, kde knihovna sídlí, vítal moderátor rapery, hip hopery, tanečníky break dance i komiksově kreslíře.

My jsme vyrazili v silné komiksově sestavě, tedy Klára a Jirka jako scenáristé – a s sebou jsme přivezli mnohokrát oceněného komiksověho tvůrce, výtvarníka a také scenáristu Petra

Projekt Už jsem čtenář v Obecní knihovně Staňkovice

Kopla. Jeho stůl byl obklopený dospělejšími zájemci o jeho speciální komiksový workshop, nu a u nás se střídala děcka školou povinná, aby si své komiksy stvořila už na základě předkreslených obrázků, rámečků, prázdných bublin či nedokončených stripů. Malí i velcí výtvarníci byli spokojeni a také byli rádi, když mohli v rapovém dunění vůbec zaslechnout naše či Petrovy komiksové návrhy a rady. Akce to však byla živá a dynamická a ani nikdo neohluchl (soudě podle loučení na konci akce, kdy se všichni evidentně slyšeli, nebo to alespoň velmi dobře předstírali).

Komiksy ve vile našeho nejslavnějšího cirkusáka

Jirkovská knihovna sídlí v krásném parku, do něhož vcházíte branou s litinovými sochami lva a lvice. A už tušíte, že to nebude jen tak nějaký park. A jen tak nějaká vila, která se tyčí mezi stromy uprostřed zeleně. Tato vila se jmenuje po zakladateli stejnojmenného cirkusu – Karlu Kludském. Sídlilo zde ústředí cirkusu a v jeho okolí i zimoviště. Když stoupáte knihovnou do prostorného podkroví, míjíte obrazy z historie rodiny Kludských, dobové plakáty i fotografie. Nyní tu však nešéfuje cirkusový principál, ale ředitelka knihovny paní Bečvářová. A šéfuje dobře, nutno podotknout. Organizuje spoustu akcí. Mezi nimi

nechybějí ani pořady o dnes tolik oblíbeném fenoménu, který ční v nadpisu tohoto odstavce.

Nu, a kde je komiks, tam je i Jiří. Může tedy zodpovědně prohlásit, že rozebírat historii komiksů a příběhy plné fantazie před historickými cirkusovými plakáty a fotografiemi z dávných představení má svůj nepopíratelný půvab. A oceňují to i přítomné třídy sedmáků a osmáků. Prostě Kludský a komiks jdou dohromady!

Veliká knihovna na velikém náměstí

Bílina je pěkné město a má hezká náměstí. Jedno z nich se jmenuje Mírové a u něj stojí velká žlutá budova. Kromě jiného zde kdysi sídlil i okresní národní výbor, devítiletá škola a od roku 1997 tu je centrální knihovna. Kromě knihovny najdeme v té samé budově i základní uměleckou školu. A mezi námi, existuje snad lepší kulturní symbióza než právě tato kombinace?

Týden knihoven je jako všude i v Bílině hektický, a tak se do Bíliny dostal i Jiří s jeho živým pořadem o historii komiksů a s ním spojeným komiksovým workshopem. Usměvavá vedoucí knihovny paní Svobodová společně s akční knihovnicí paní Hubáčkovou zorganizovaly tři programy pro takřka sto dětí druhého stupně základní školy, a tak až do brzkého odpoledne zněly z oken centrální knihovny nadšené výkřiky nových komiksových scenáristů a výtvarníků. V Bílině tak může časem klidně vzniknout pobočka Marvelu, a to díky zdejší knihovnicím.

JIŘÍ W. PROCHÁZKA

|jirka.walker28@gmail.com

KLÁRA SMOLÍKOVÁ

|klara.smolikova@tiscali.cz

Neušlo nám

Rekord knížky pro prvňáčka

Do letošního, již osmého ročníku projektu *Knížka pro prvňáčka* se přihlásilo cca 530 knihoven, které si doposud objednaly rekordní počet knížek pro prvňáčky – zhruba 38 000 kusů! Cílem projektu je přivést děti z prvních tříd do knihoven a vytvořit u nich návyk číst knihy. Tím letošním titulem, který se nedá nikde koupit, je *Bráchova bota* spisovatelky Evelyne Koubové a ilustrátorky Radomíry Kielbergerové.

V průběhu dubna by již měla být kniha rozvezena po knihovnách. Sedmi předchozích ročníků se zúčastnilo více než 130 000 prvňáčků.

Zaznamenal: **–JAC–**

Ze světa

Zdroje jsou dostupné v *Knihovně knihovnické literatury Národní knihovny ČR*

Knihovny v Latinské Americe připravují plány a strategie s cílem motivovat děti a mládež k pravidelným návštěvám knihoven.

Pro plánování je důležité pochopit potřeby této skupiny a přizpůsobit jí komunikaci a propagaci služeb. Navzdory globálnímu přístupu k technologiím a konektivité, které usnadňují komunikaci a učení na dálku, je knihovna stále místem pro setkávání komunity. Jejím posláním je nabídnout dětem, mládeži a rodinám kulturní prostor, ve kterém mohou objevovat knihy, četbu, různorodost kultury a stát se tvůrčími, poctivými a odpovědnými občany. Knihovny v Latinské Americe se profilují jako vzdělávací centra. Je zde kladen velký důraz na sociální aspekty učení v neformálním prostředí. Knihovny se snaží naplnit koncept „třetího místa“ jako neutrálního komunitního prostoru. Lidé se zde setkávají dobrovolně a neformálně, toto prostředí vyrovnává sociální nespravedlnosti a podporuje komunitní a sociální zapojení. Jedním z nejdůležitějších kroků, které musí knihovny podniknout, je mapování komunity. Pro zapojení nových uživatelů je zásadní propagace služeb – ta je daleko efektivnější, pokud se provádí prostřednictvím partnerství. Knihovny musí zajistit rovný přístup všem občanům a podporovat děti a mládež, aby prožívali oblast kultury v souladu s jejich individualitou a jejich společenskými kontakty.

(IFLA Journal – Volume 44, Number 4, December 2018, s. 258–268)

Německo-rumunská spolupráce knihoven v oblasti herních projektů v knihovnách proběhla v rámci projektu Erasmus+; motto společného projektu bylo Muzeum v knihovně, knihovna v muzeu.

Spolupráce začala společným seminářem *Co skutečně spojí Evropu – hra v německém Chemnitz*. Seminář organizovalo výzkumné středisko Solaris pro životní prostředí a mládež, kde začala spolupráce mezi Knihovnou George Baritua v rumunském Braşově a Muzeem her v Chemnitz. Rumunští a němečtí mladí lidé se setkali několikrát. Muzeum her v Chemnitz připravilo v knihovně v Braşově výstavu cca 600 her, která se stala obrovskou atrakcí pro školy i rodiny a přitahovala velké skupiny rumunské mládeže – mimo jiné proto, že hry byly vhodné pro všechny věkové katego-

rie a byly zájmově pestré. Pro snadnější porozumění byly připraveny rumunské překlady her a byl vytvořen digitální herní adresář (https://issuu.com/claudiapopescu/docs/ostra_catalog). Knihovna se tak stala hřištěm pro hraní, experimentování a interakci i místem učení. Rumunská knihovna navázala díky tomuto projektu partnerství s 18 mateřskými školami; dále knihovnu navštívilo 22 škol s 820 žáky. Celkem se her v knihovně zúčastnilo 1664 návštěvníků. Herní show je mobilní a cestuje po celém Rumunsku. Muzeum her v Chemnitz a knihovna v Braşově na závěr projektu zahájily společnou výstavu fotografií z veřejných knihoven v Rumunsku, která odráží aktivity a služby rumunských knihoven pro děti a mládež.

(BuB Forum Bibliothek und Information – Jahrgang 70, Nr. 11, 2018, s. 600–601)

Pracovníci Univerzitní knihovny v Bratislavě (UK) identifikovali ve svém fondu v knize vydané v 16. století v Itálii ručně vepsané latinské verše z básně německého reformátora a pedagoga evropského významu Philippa Melanchtona (1497–1560) s jeho vlastnoručním podpisem.

První autograf téhož autora psaný v řečtině spolu s autografem německého humanisty Victorina Strigela (1524–1569) identifikovali ve fondu UK již v roce 2010. Objevení druhého autografu Melanchtona není o nic méně významné, naopak, hodnota se zvyšuje tím, že v téže instituci na Slovensku jsou dochované jeho dva různé autografy. Cesta knihy, ve které se autograf nachází, představuje dlouhou, téměř pětisetletou pouť z Itálie do Německa a do některých měst dnešního Slovenska. Kniha byla vytištěna v roce 1553 v Benátkách, odkud se o dva roky později dostala do Wittenbergu. Zde do ní profesor zdejší univerzity vepsal verše, zřejmě na památku jednomu ze svých studentů. Kniha, ve které se sentence s autografem dochovala, je známá *Kronika světa* Johanna Cariona (1499–1537). Benátské vydání sloužilo jako učební pomůcka při studiu světových dějin a na Slovensko se kniha dostala zřejmě až začátkem 17. století. V 17. a 18. století patřila řádu františkánů ve Skalici a po jeho zrušení se dostala v roce 1919 do předchůdkyně UK.

(Knižnica – ročník 19, číslo 3, 2018, s. 50–58)

Před 500 lety, **2. 5. 1519**, zemřel **Leonardo da Vinci** (* 1452), geniální italský malíř, sochař, architekt, spisovatel, hudebník, vynálezce, matematik, anatom, botanik. Česky vyšla jeho kniha *Nápady*.

Před 550 lety, **3. 5. 1469**, se narodil **Niccolò Machiavelli** († 1527), italský spisovatel, filozof a politik, autor politického spisu *Vladař* či komedie *Mandragora*.

Před 80 lety, **4. 5. 1939**, se narodil izraelský spisovatel, esejista a novinář **Amos Oz** († 2018), autor románů *Černá skříňka*, *Fima*, *Můj Michael*, *Příběh o lásce a tmě* či *Jidáš*.

Před 70 lety, **6. 5. 1949**, zemřel belgický básník, dramatik a esejista **Maurice Maeterlinck** (* 1862), nositel Nobelovy ceny za literaturu (1911), autor pohádkové hry *Modrý pták* či dramatu *Pelléas a Mélisanda*, které zhudebnil Claude Debussy jako operu.

Před 50 lety, **10. 5. 1969**, zemřel **Josef Váchal** (* 1884), český malíř, grafik, ilustrátor, sochař, řezbář, spisovatel a básník, autor *Krvavého románu* a dalších děl.

Před 90 lety, **15. 5. 1929**, se narodil český spisovatel **Jan Trefulka** († 2012), autor románů *O bláznech jen dobré* nebo *Zločin pozdvižení*.

Před 110 lety, **16. 5. 1909**, se narodil český spisovatel **František Kožík** († 1997), autor především biografických románů, např. *Největší z Pierotů*, *Kronika života a vlády Karla IV.*, *Rytíř smutné postavy* a dalších.

Před 220 lety, **18. 5. 1799**, zemřel **Pierre-Augustin Caron de Beaumarchais** (* 1732), francouzský dramatik, autor slavných (později zhudebněných) komedií *Lazebník sevillský* (opera G. Rossiniho) a *Figarova svatba* (opera W. A. Mozarta).

Před 220 lety, **20. 5. 1799**, se narodil francouzský spisovatel **Honoré de Balzac** († 1850), který vytvořil ohromné dílo, v němž přešel od romantismu k realismu, a který se považuje za zakladatele kritickorealistického románu. Jeho volný cyklus téměř sta románů, novel a povídek *Lidská komedie* je široce pojatým panoramatickým pohledem na francouzskou společnost po Napoleonově pádu v roce 1815. Jádrem cyklu je

volná trilogie nejznámějších románů *Otec Goriot*, *Ztracené iluze* a *Lesk a bída kurtizán*. Mnohá jeho díla byla i opakovaně zfilmována. Většina jeho děl vyšla česky. Balzac se dodnes těší velké oblibě u čtenářů.

Před 70 lety, **21. 5. 1949**, zemřel německý spisovatel **Klaus Mann** (* 1906), syn Thomase Manna, synovec Heinricha Manna, bratr historika Gola Manna, autor románu *Mefisto* (zfilmoval István Szabó) či autobiografie *Bod obratu*.

Před 160 lety, **22. 5. 1859**, se narodil skotský spisovatel sir **Arthur Conan Doyle** († 1930), autor detektivních románů se Sherlockem Holmesem a dr. Watsonem (mj. *Pes baskervilský*).

Před 90 lety, **22. 5. 1929**, se narodil **Jaroslav Dietl** († 1985), český filmový a televizní scenárista, dramatik a dramaturg, autor kvalitních seriálů *Byli*

jednu dva písaři či *Nemocnice na kraji města*, ale i děl prorežimních, jako *Muž na radnici*, *Žena za pultem* či *Okres na severu*.

Před 80 lety, **27. 5. 1939**, zemřel rakouský prozaik **Joseph Roth** (* 1894), autor románů *Pochod Radeckého* a *Kapucínská krypta* či novely *Job*.

Před 95 lety, **28. 5. 1924**, se narodil a před 30 lety, **8. 5. 1989**, zemřel **Jiří Šotola**, český básník, prozaik, dramatik, překladatel, herec, dramaturg a režisér. Po roce 1968 nesměl publikovat, po veřejné sebekritice v časopise *Tvorba* v roce 1975 mu bylo publikování opět umožněno. Nejprve se věnoval poezii. Je autorem básnických sbírek *Náhrobní kámen*, *Svět náš vezdejší*, *Hvězda Ypsilon*, *Poste restante*, *Co a jak*, *Podzimníček* a dalších. Jako prozaik debutoval v roce 1969 historickou románovou epopejí *Tovaryšstvo Ježíšovo* o rekatolizaci východních Čech po konci třicetileté války. Další mistrný román *Kuře na rožni* (1974) se odehrává v době napoleonských válek. *Svatý na mostě* (1978) je historickým románem o Janu Nepomuckém. Z dalších jmenujme volnou trilogii *Malovaný děti*, *Róza Rio* a *Podzim v zahradní restauraci*, novely *Osmnáct Jeruzalémů* či dramata *Padalo listí*, *padala jablíčka*, *Cesta Karla IV. do Francie a zpět*, *Antiofeus* a další. Je autorem scénáře k filmu o Janu Nerudovi a Karolině Světlé *Příběh lásky a cti*. Překládal např. díla Borise Pasternaka.

Portréty archiv autora

↑ **Městská knihovna v Podmoklech**, která sídlila v jednom z křídel místní spořitelny (30. léta 20. stol.) Foto: archiv SVK v Ústí n. L.

Čítárna Městské knihovny v Děčíně (30. léta 20. stol.) Foto: archiv MěK Děčín →

↑ **Čítárna Městské knihovny v Teplicích** (30. léta 20. stol.) Foto: archiv SVK v Ústí n. L.

Budova Městské knihovny ve Varnsdorfu (30. léta 20. stol.) Foto: archiv SVK v Ústí n. L. →

↑ **Studovna veřejné knihovny v Ústí n. Labem** (20. léta 20. stol.) Foto: archiv SVK v Ústí n. L.

Hostinec Karla Lorenze v Lomu u Mostu, kde byla umístěna česká veřejná knihovna založená v roce 1899 (počátek 20. stol.) → Foto: archiv města Lom u Mostu

První knihovní zákon – 100 let: Knihovny Ústecký kraj s. 146–152

↑ **Výstava v prostorách německé veřejné knihovny v Ústí nad Labem (1922)** Foto: archiv SVK v Ústí n. L.

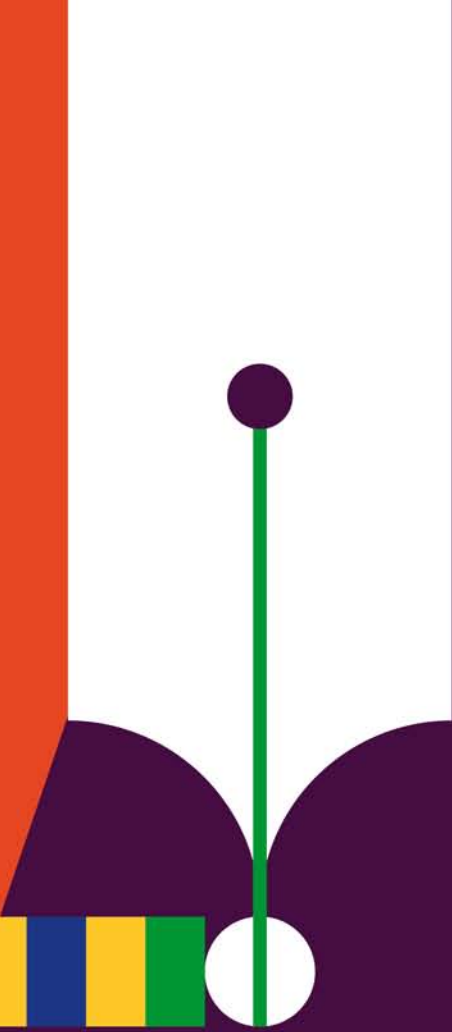
čestný host:
Latinská Amerika

téma:
Paměť a vzpomínky

**online registrace
odborného návštěvníka
permanentní vstupenka
s bonusy**

**25. mezinárodní
knižní veletrh
a literární festival**

**Výstaviště Praha
9. – 12. května**

**Svět
knihy
Praha
'19**

SVĚTKNIHY.CZ